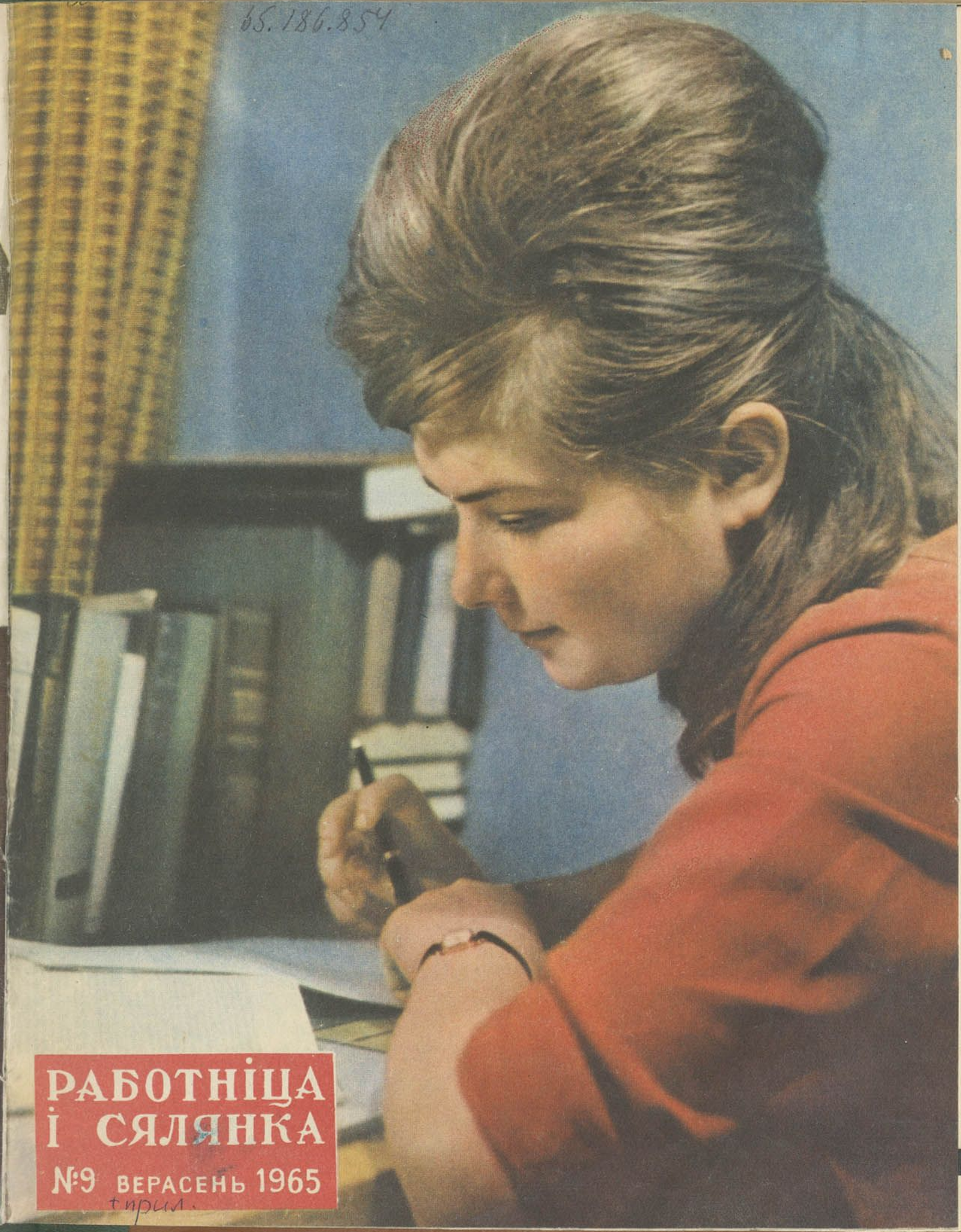

7499

65.186.854

3

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**
№9 ВЕРАСЕНЬ 1965
+прим.

Эдзі АГНЯЦВЕТ

І я люблю прытулак хатні...

І я люблю прытулак хатні —
Парадак поўны, прыгажосць.
Такія слабасці спрадвеку
У жаночым нашым родзе ёсць.

Але да болю тых шкадую,
Якім свой кут
і свой пакой
Свет засланилі, свет шырокі,
Дзе неспакой,
жыццё і бой!

Прыйшла б няпрошанаю гасцяй
У цесны дывановы рай
І вокны б насцеж расчыніла,—
Трывожны вечер,
прылятай!

М. ЯСЕНЬ

Што чалавеку трэба?

Што чалавеку трэба,
Акрамя кавалка хлеба!
Акрамя кавалка хлеба,
Чалавеку нямала трэба!

Чалавеку патрэбны зоры,
І палі, і лясы, і горы.
Чалавеку патрэбна маці
І вясёлыя дзеці ў хаце.

І патрэбны яму святанні,
І спатканні, і развітанні.
І патрэбна яму каханне,
Мары светлыя і жаданні.

Як жыццё, як зямля і неба,
Чалавеку і праўда трэба!
Чалавеку патрэбна вера —
Чалавечага шчасця мера!

Чалавеку патрэбна песня,
Каб звінела ў паднябессі.
Як вада, як кавалак хлеба,
Чалавеку і дружба трэба!

Я іду па зямлі, спяваю,
Бо ўсё гэта я сёння маю!
І дала мне гэта багацце
Дарагая Радзіма-маці!

Песняй сэрцы я адчыняю,
На руках я сына трымаю.
Нада мною Радзімы неба
І нічога мне больш не трэба!

Мал. Р. Віткоўскага.

Міхась МАШАРА

Мой Нёман

Грукочуць стальныя калёсы,
і струнамі рэйкі звяняць.
Я рады...
Мне зноў давялося,
мой Нёман,
з табой пабываць.
Юнацтва шчаслівае кожны
у сэрцы, як скарб, беражэ.

Мой Нёман!
Шырокі, прыгожы,
ты стаў мне яшчэ даражэй.
Ты коціш празрыстыя хвалі
праз нашы палеткі, лугі.
Ты бачыш, мы дужымі сталі —
квітнее наш край дарагі.
Няма над табой болей хмараў,

няма над табой навальніц.
Народ дасягнуў, аб чым марыў,
пад звон тваіх светлых крыніц.
Я помню цябе ўсхваляваным,
я помню і ў буру цябе,
як валам сваім нестрыманым
ты рваў ланцугі ў барацьбе.
Юнацтва маё ў непагоду
прайшло на тваіх берагах,
як многа з суровых нягодаў
ляжала на нашых шляхах.
Мой Нёман...
Лагодны ты сёння,
і сніш, пэўна, светлыя сны,
шчаслівы, як усё Панямонне,
залітае сонцам вясны.
Грукочуць стальныя калёсы,
і струнамі рэйкі звяняць.
Я рады...
Мне зноў давялося,
мой Нёман,
з табой пабываць.

СЦЁРТЫЯ МЕЖЫ

Мне расказалі, што за цёмным лесам на беразе Круглага возера калісьці стаяў палац багацця Давыда. У вёсцы, што стаяла на другім беразе, жыла прыгожая дзяўчына Марта. Вочы — сінія васількі, валасы — палойкі льну, а рукі — крылы птушыныя. Хлопцам пад вянец ткала паясы, а дзяўчатам на вясельныя сукні кужаль прала. Тонка-тонка цягнула нітку, як павуцінку, што на бабіна лета сцэлецца па лузе.

Прыглянулася магнату вясковая прыгажуня. Паслаў сватоў да Марты. Але дзяўчына не паквапілася на багацце. Хлеб адаслала назад. Раззлаваўся Давыд. Гайдукоў паслаў у вёску. Скруцілі, звязалі Марту і прывезлі ў замак, кінулі за краты жалезныя. Але слёзы дзявочыя не прапалі дарэмна. Замак Давыда пачаў апускацца ў зямлю.

Зазванілі званы, затрубілі трубы. Давыд прасіў літасці. Але ніхто з людзей не ішоў ратаваць яго.

Прайшлі стагоддзі. Не стала палаца. На месцы замка — азярына з зялёнай вадой. Але кажуць, што і сёння, калі прыкладзеш вуха да зямлі, чуваць няспынны звон і голас медзі труб. Давыд усё просіць ратунку. У адказ з чароту Круглага возера нясецца дзявочы смех. Гэта Марта смяецца з Давыда. Яна быццам раз у год на Купалле птушкай лятае, а па начах у белай кашулі на кургане долю дзявочую аплаквае.

...Я толькі што дабраўся да Круглага возера. Бераг густа зарос асакой і чаротам. На выспе стогадовыя дубы млеюць на спякоце. Ціха-ціха. Птушка — і тая, здаецца, баіцца парушыць спакой. Вось і тая азярына, пра якую казалі людзі.

І тут падышла да мяне дзяўчына: высокая, статная, з касою-палойкай. На галаве павязана стужка сіняя-сіняя, як васільковы вянок. Вочы ў дзяўчыны сінія, як тыя васількі. Апрачута ў белую сукню, і кветка белага язіміну ў руцэ.

— Дзень добры, Марта!

— Лабдэн, — адказала дзяўчына.

Дзесьці за возерам пратрубіў пастух. У адказ яму падалі голас каровы. Вецер прабег па вершалінах дрэў. Дубы нясмела замахалі шырокім лісцем, веселей зашапталі асіны. Дзяўчына знікла раптоўна, так, як і паявілася.

Вяртаўся ў вёску я праз гадзіны паўтары. Ішоў праз жытнёвыя палаткі калгаса «Савецкая Беларусь». Быў час, калі гаспадарка адставала ад суседзяў. Не шанцавала сушкоўцам на старшыню. Кожны на зямлю ківаў: няўдобица, гліна. Калі спустошаную зямлю падсалілі калійнай соллю, суперфасфатам, аміячнымі ўгнаеннямі, яна аджыла. Зашугалі льны, закрасавала на сажань увесь жыта, забуялі ячмень і пшаніца. Працадзень іншы стаў. Калі гэта было, каб у Сушках па паўтары тоны сям'я хлеба атрымлівала! Цяпер і грошы даюць: па семдзiesiąт капеек на працадзень. У параўнанні з тым, што было гадоў пяць-шэсць назад, гэта ўжо не так і блага.

Сушкі — невялікая вёска, хат можа на сорак — пяцьдзiesiąт. Прытулілася яна на схіле гары. Здалёк ты яе не ўбачыш, Гэта не тое, што на Случчыне, дзе за дзесьці кіламетраў усё вакол як на далоні.

Мінуў Росіцу — невялікую рачулку, якая стужкай віецца між кустоў вярбы і алешніку, і выйшаў на калгасны двор. Поўдзень. Сонца стаяла ў зеніце. Ад спёкі цяжка саплі каровы. Даяркі бразгацелі вебрамі і бітонамі.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА** № 9
ВЕРАСЕНЬ
1965

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ГОД ВЫДАНИЯ СОРАК ПЕРШЫ

Рукі маладых узводзяць карпусы, пракладаюць цеплафікацыйныя трасы, электралініі на будаўніцтве Смалявіцкай бройлернай фабрыкі. Камсамольцы Міхаіл Казлоўскі і Галіна Свірская пракладаюць чыгуначныя пад'язныя пуці да фабрыкі.

Фота Г. Усламава.

Жанчына ў гэтым калгасе — сіла, на якой трымаецца гаспадарка. Дваццаць гадоў мінула, а вайна-ліхадзейка дае сябе адчуць і сёння. У розны час сушкоўцы пайшлі на фронт: адны з першых дзён вайны, другія — пасля вызвалення Полаччыны, а вярнуліся з пекла лічаныя мужчыны.

Але жанчыны ўпраўляюцца. У «Савецкай Беларусі» ў час сеюць, жнуць, малоцяць. А што датычыць жывёлагадоўлі, то надойваюць за дзень па пуду малака ад кожнай каровы, выкармливаюць свіней, якія ў кузаве не месцяцца. У раённай зводцы калгас «Савецкая Беларусь» па вытворчасці прадукцыі жывёлагадоўлі значыцца ў ліку першых.

...Выдалася вольная хвіліна, і сушкоўскія даяркі сабраліся гуртам, заспявалі песню. Сярод іх я пазнаў дзяўчыну, якую толькі што сустрэў у лесе. Яе голас звінеў, пераліваўся, плыў над ваколіцай. Касцы, што ехалі з поля, прыпынілі коней; жанчына, якая несла ваду, паставіла ведры на зямлю. На нейкую хвіліну прыціхла ўсё ў прырэчных кустах.

— Марта?

— Я — Марта, — усміхнулася дзяўчына.

— Дык вы...

— Я прыйшла да сяброўкі, — глянуўшы ў бок Ванды — даяркі з Сушкоў, сказала Марта.

— Вы, Марта, з легенды?

— Канешне! — дзяўчына зноў засмяялася. — Хіба па сукні не пазналі? Кажуць, і тая Марта з Латгаліі была родам.

Марта Звірбелс — дзяўчына не з легенды. Яна працуе даяр-

кай у суседняй латышскай вёсцы Савейкі. Як і яе сяброўка Ванда з беларускай вёскі Сушкоў, устае рана і бяжыць на ферму даіць кароў.

Што і казаць, яшчэ і цяпер модна пасля сярэдняй школы ісці вучыцца ў інстытут. І маці Марты — старая Гунна — з пятага класа ўнушала дзяўчынцы, што яна павінна стаць доктарам. А Марта, закончыўшы дзесяцігодку, сказала:

— Ведаеш што, мама? Лепей буду добрай даяркай, чым дрэнным урачом.

— Чаму ты павінна быць дрэнным урачом? — спытала маці.

— Душа не ляжыць да гэтай прафесіі.

Вось ужо чатыры гады дзяўчына пасля заканчэння школы доіць кароў. Звыклася з гэтым старая Гунна. Марту паважаюць у калгасе, яе партрэт вісіць на раённай Дошцы гонару ў Краславе. А якая маці не любіць пачуць добрае слова пра сваё дзіця!

За апошні час калгас «Савецкая Беларусь» хутка пачаў набіраць тэмпы па надоях малака. Кажуць: добрае далёка чуваць. Дайшла гэтая вестка і ў суседнюю латышскую вёску. Летась сушкоўскія даяркі зайздросцілі сваім суседкам, бо там абстаялі справы лепш. Беларускія дзяўчаты наведаль калгас, азнаёміліся з рацыёнамі кармлення, з рэжымам пасьбы, з работай даярак. Сёе-тое перанялі ў суседзяў, наладзілі вячэрнюю пасьбу кароў.

У народзе кажучь: «Малако ў каровы на языку». Сёлета сушкоўскія каровы ўдосталі атрымалі зялёнай падкормкі. Вясною елі зялёнае жыта, крыху пазней — канюшыну, у жніўні віка-аўсяная сумесь пайшла, а там — кармавы лубін. Далі карове — паўнейшая стала даёнка.

Марта — дэлегатка даярак калгаса-суседа. Азнаёміўшыся са справамі беларускіх сябровак, нядобрым словам памянула свайго старшыню: «Жмінда. Каровам шкадуе. Самога прывязу, каб глянуў, як у людзей жывёлу кормяць».

Калі Марта размаўляла з даяркамі, я прыгадаў тую мяжу, якая дзяліла некалі два народы-браты. Але жыццё сцерла межы. Няма іх. Людзі-суседзі жывуць у згодзе.

У Верхнядзвінскім раёне ўвайшло ў традыцыю летам

спраўляць свята песні. У пачатку ліпеня, калі зямля апрацавана ў сучальную квецень, з усіх вёсак раёна ў маляўнічую мясціну над Дзвіной збіраецца моладзь. Кожны калгас пасылае свой калектыў мастацкай самадзейнасці. У гасці да беларусаў прыязджаюць латышы-суседзі. Гучаць песні на дзвюх мовах. У вальсе кружацца пары беларускіх і латышскіх хлопцаў і дзяўчат.

Валміс Брэдас, хлопец з Латгаліі, тры гады запар прыязджаў у Верхнядзвінск на свята песні. Прыглянулася яму беларуская дзяўчына з Задзвіння. Спачатку лічыў, што гэта так сабе, пройдзе. Але мінуў час, а сэрца не знаходзіла спакою. Прыгожая, статная Гэля снілася Валмісу. Напісаў адно, другое пісьмо да Гэлі. Неўзабаве сам паехаў да дзяўчыны.

— Кахаю вашу Гэлю, — прызнаўся Брэдас бацькам.

— А яна цябе?

— Спытайце ў Гэлі.

— Кахаю, татачка. Вельмі кахаю Валміса.

Валміс і Гэля жывуць у вёсцы Індра, што на Краслаўшчыне. У іх расце дачушка Аленка. Белагаловая, як маці, з дробнымі вяснушкамі на пераносі, як у бацькі. Дзеду з Беларусі яна кажа: «Добры дзень, дзядуля», латышкага вусатага дзеда вітае: «Лабдэн».

...Позна вечарам даяркі з Сушкоў праводзілі Марту дахаты. Мінуўшы возера, Ванда спынілася. Дзяўчаты хацелі знайсці мяжу, якая дзяліла калісьці іх. Не знайшлі. Канава, якая служыла граніцай, густа зарасла маладым бярознікам.

Добра ўкачаная шынамі аўтамабіляў дарога злучае дзве рэспублікі. З Латвіі па ёй едуць людзі ў гасці да нас, а з Беларусі — у Латвію. Гэту дарогу тут называюць гасцінцам дружбы.

Калі мы развіталіся, я павярнуў усё ж да возера, апетага ў легендах, Лес маўчаў. Толькі далёкі дзявочы голас далятаў сюды з латышскай вёскі. Там дзяўчаты спявалі беларускую песню.

Мікола СЕРГІЕВІЧ

Верхнядзвінскі раён.

Нашы землякі на цаліне

НЕЗВЫЧАЙНЫ ЛЕС

Я ІДУ па вуліцы імя Абая, што перасякае з канца ў канец сяло Карнілаўку. Белыя вясёлыя домікі з шырокімі верандамі, з жалезнымі ці шыфернымі дахамі. З правага боку вуліцы выстраіліся дванаццаць дамоў, якія нічым не адрозніваюцца ад іншых. Тут жывуць беларусы. У розны час пасяліліся яны тут. Адны — яшчэ да рэвалюцыі, другія — у нядаўнія гады.

Я знаёмлюся з землякамі, з іх жыццём. На агародзе ў іх расце бульба. Беларусы навучылі тутэйшых старажылаў вырошчваць яе, навучылі гатаваць сто бульбяных страў. У хатах ручнікі з пёўнікамі і беларускім арнамантам. Хоць многія жывуць тут даўно, але не забыліся на свае звычкі, на беларускую гаворку. Так і чуеш: «падай дзяркач», «памый шкарпэткі», «купі цукру»...

На цэнтральнай вуліцы жывуць сем'і Семчанкі і Ефімовіч з Магілёўшчыны, Савіч і Бурак з Гомельшчыны, Малевіч і Дудар з Мінскай вобласці. Каля дома завіхаецца цётка Марыля Дудар.

— Як вы сюды трапілі, цётка? — пытаюся.

— Вось суседзі-аднавяскоўцы ўга-

варылі — і ў пісьмах пісалі, і калі прыязджалі ў Беларусь.

— І як, падабаецца вам тут? Клімат не шкодны?

— Ды не. Тут жыць нядрэнна, — кажа цётка Марыля. — Атрымалі пазыку, дом збудаваў за адно лета, карову даў калгас. А на працадні (іх каля 1500) атрымалі па 1 рублю 35 капеек ды па два кілаграмы пшаніцы. Жывем у дастатку, што і казаць. А клімат — нішто сабе. Спачатку крыху моташына было: гарача летам, а цяпер прывыклі, прызвычаліся.

Сяло Карнілаўка вялікае: чатырма вуліцамі расцягнулася яно на пяць кіламетраў, больш пяці тысяч чалавек жыве тут.

— Адкуль прыехалі, таварышы? — пытаюся.

— З розных віроў, як кажучь, — адказвае Ганна Сідараўна Семяневіч з Віцебскай вобласці. — Вось прынялі ў калгас, будземся, калгас даў лесаматэрыял і шыфер. Я прыехала на цаліну ў 1957 годзе. Пазнаёміліся з ім, — ківае яна ў бок мужа, які з каменя выкладваў падмурак, — пажаніліся. Ён сам тутэйшы з Ваннаўкі. Двое дзяцей у нас. Малыя цяпер у дзіцячым садзіку.

...Каля семнаццаці нацыянальнасцей жыве ў Карнілаўцы: казахі, беларусы, рускія, украінцы, татары, азербайджанцы, карэйцы, немцы, удмурты, узбекі. Жывуць дружна, адзін аднаму памагаюць. Культурна жывуць, хоць і сяло. Вялікі клуб тут на 300 гледачоў, кіно кожны дзень (па два сеансы), бібліятэка з 10 тысячамі тамоў кніг, два стадыёны, сталовая, магазіны, ларкі, сярэдняя школа, гасцініца, дзве грамадскія лазні — усяго не пералічыш.

Жанчыны-калгасніцы працуюць на кукурузных палетках, вінаградніку і ў калгасным садзе (ён раскінуўся на 150 гектарах), даяркамі, свінаркамі, цялятнікамі. І добра зарабляюць. Вось цялятніка Фёкла Шчарбініч выпрацавала 1460 працадзён за год, выдаваўшы 120 цялят. Акрамя платы на працадні, яна атрымала чатырох цялят у лік дадатковай аплаты. Чабаны атрымліваюць па 30—40 ягнят у якасці дадатковай аплаты.

...Асобна хочацца расказаць пра лёс сям'і Браніслава Асянецкага. Аж з-пад Кобрына, дзе пехатою, дзе цягніком дабраўся ён да Чымкента восенню 1913 года. Царскі чыноўнік зарэгістраваў яго сям'ю і тыцнуў паль-

У Мінску праходзіла IX Усесаюзная спартакіяда школьнікаў. У дзень урачыстага адкрыцця спартакіады да юных спартсменаў прыехаў дарагі гасць — касманаўт Андрыйан Нікалаеў. Вы яго бачыце сярод дзяцей на мінскім стадыёне «Дынама».

Фота Ул. Вяхоткі.

Горача вітаю беларускіх жанчын ад усёй сям'і савецкіх касманаўтаў.

Жадаю шчасця ў жыцці. Пспехаў у працы.

А. Міхась

цам: «Вось тут, каля гор Кара-Тау...» Каля тыдня дабіраўся чалавек да той даліны ракі Арысь, дзе дзікая трава расла вышэй пояса, дзе пірамідавыя таполі ўздымалі вершаліны аж да неба. Белыя хаткі старажылаў танулі ў зеляніне садоў. Пайшоў у стэп, панюхаў зямлю, размяў пальцамі: «Эх, і зямля. Як масла! Толькі вады давай... А якая прастора: месяц ідзі — не сустрэнеш чалавека». Стэп губляўся ўдалечы, зліваючыся з пустыняй Муюнкум. Вады тут досыць: рэчка і возера ёсць, толькі арыкі правесці. Пабудаваў зямлянку з саману, замкнуў яе і паехаў у Чымкент па сям'ю. З таго часу і асталяваўся Браніслаў Ясянецкі ў Карнілаўцы, невялічкай тады вёсачцы. Спадабаліся яму мясціны: здалёк зіхаціць беласнежны Цянь-Шань, горы падступаюць да вёскі з двух бакоў. А з захаду на ўсход распасцёрся шырокі стэп...

У Браніслава Ясянецкага было шэсць душ сям'і: чатыры дачкі і саміх двое. Хіба змог бы ён справіць добры пасаж там, на Брэстчыне? А тут зямлі хапае, толькі працуй, не шкадуй сябе. Але ад падаткаў усё ж не схаваўся: знайшлі яго чыноўнікі. Плаціў, цягнуўся з апошніх сіл.

...А потым адбылася Кастрычніцкая рэвалюцыя, і ўсё змянілася да лепшага. Дачкі падраслі, вучыліся ў мясцовай школе. Міраслава і Людміла выйшлі замуж за беларусаў-перасяленцаў. Яшчэ з'явіліся дзве хаты побач з Браніславам: пабудаваліся зяці. А лёс самай малодшай — Ядзі — выдаўся больш складаны. Бацька часта ёй апавядаў пра родныя мясціны, пра цудоўную любую сэрцу беларускую прыроду, лугі, лясы, паўнаводныя рэчкі, не падобныя да тутэйшых. Калі ў 1939 годзе братоў Ясянецкага

вызваліла Чырвоная Армія, бацька сказаў:

— З'ездзі, дачушка, да дзядзькі Валодзі.

Ядзя гасцінна сустрэла радня: дзядзька з цёткай, стрыечныя сёстры і браты... Ядзя захаплялася беларускім лесам, палеткамі, рэчкай — зусім не такімі, як казахстанскія. А праз некалькі дзён пачалася вайна. Дзядзька не пускаў: пачакай, ненадоўга вайна, хутка ўсё скончыцца...

Ядзя пайшла ў партызаны. Спачатку за санітарку была, пасля папрасілася ў разведку, а потым стала падрыўніком. Добрая была партызанка. Шмат падзяк атрымлівала ад камандавання. Як толькі прыйшлі нашы часці, Ядзя папрасілася ў дзеючую армію. Яе залічылі санітаркай. На Другім Беларускам фронце прававала да канца вайны, выносіла з-пад агню раненых салдат і афіцэраў. І сама была тройчы ранена, ляжала ў шпітальных. З вайны прыйшла з гвардзейскім значком, з ордэнамі і медалямі на грудзях.

Больш чатырох год не была Ядзя ў Карнілаўцы. Бацькі ўжо і не думалі пабачыць жывую, а яна — вунь якая, гераіняй вярнулася!

І адразу ж паступіла ў Алма-Ацінскі медыцынскі інстытут. Летам на канікулы прыязджала дамоў. І здарылася так, што стрэлася з юнаком-казахам Жумабекам Ібраевым, калгасным трактарыстам.

Скончыўшы інстытут, з дыпламам урача Ядзя вярнулася працаваць у роднае сваё сяло — Карнілаўку. А муж яе Жумабек працаваў механізатарам у калгасе і адначасова вучыўся завочна ў політэхнічным інстытуце. Праз чатыры гады атрымаў дыплом інжы-

нера сельскагаспадарчых машын і стаў інжынерам у мясцовай РТС, у Карнілаўцы.

І сталі жыць маладыя весела і дружна. Пабудавалі вялікі дом і абставілі прыгожай мэбляй. У доме ёсць пакоі на казахскі лад і на беларускі. Жыве з маладымі і старая маці Жумабека — Шалкан. Ядзя любіць чай па-казахску: у піялках кара-чай вельмі смачны, духмяны. Навучылася варыць бішбармак, смажыць шашлык, пячы баурсакі, якія нагадваюць беларускія калабочкі ў масле. У «казахскім» пакоі разаслана кашма, на ёй нізкі стол. Уздоўж сцен лаўкі, засланія коўдрамі і дыванамі.

Ядзя добра навучылася размаўляць па-казахску. Любіць яе казашкі, ахвотна нясуць сваіх дзяцей да яе і самі лечацца. Нават завуць на казахскі манер — Ядзуль. Жумабек не налюбуюцца на сваю жонку, усюды ён памагае. Разам рыхтуюць снеданне, абед, вячэру, разам ідуць гуляць, пакінуўшы сваіх чарнавокіх хлапчукоў, вельмі падобных на тату, з бабуляй Шалкан. І стары Браніслаў цяпер часта заходзіць да дачкі з зяцем, захапіўшы ў кішэню гасцінца для ўнукаў. «Не, не памылілася дачка, што знайшла сабе такога мужа...»

Мы сядзім пад цяністай яблыняй, і старая Шалкан частуе нас спелымі вішнямі і урукам. Удалечыні пад сіняй дымкаю вырысоўваюцца горы...

Далёка заехалі вы, землякі, ад роднай Беларусі... Шчаслівага вам жыцця!

Міхась ЗАСТОЛЬСКИ

Сяло Карнілаўка,
Сайрамскі раён,
Чымкенцкая вобласць.

З.Я.МНЫ ПАКЛОН

Чакаю яе ў кабінце. Сяджу за яе рабочым сталом. Стараюся, але, вядома, не магу ўявіць, якія думкі тут нараджаліся і хвалявалі яе. На стала і цяпер раскладзены папкі. На адной з іх чытаю: «Праектнае бюро», на другой — «Дакументы прычэпа «2ПТС-4А», на трэцяй — «Разлікі абсталявання «2ПТС-4А».

Кажуць, нібыта па почырку можна пазнаць характар чалавека. Мне здаецца, яшчэ лепш гэта вызначыш па рэчах, да якіх чалавек дакранаецца. Валянціна Дзмітраўна, напэўна, спазнялася і не паспела зачыніць шуфлядку. Адтуль пазіраюць цюбик губной памады, грабянец, люстэрка і нават кардонка з капронавымі ніткамі і іголкай, нібы кажучы:

— Не, нішто чалавечэе, тым

больш жаночае, для нашай гаспадыні не чужое!

А вецер, урываючыся ў фортку, нібы свавольны гарэзнік, перагортвае ў адваротным парадку лісткі яе настольнага календара. На адным з іх паспешлівым почыркам запісана: «падрыхтаваць радыёперадачу аб ходзе падрыхтоўкі да выпуску трактарнага прычэпа». Успамінаю, што Валянціна Дзмітраўна — член рэдкалегіі заводскай радыёгазеты. Цікава было б паслухаць перадачу!

І яшчэ адну старонку яе грамадскай дзейнасці прыадкрыў мне вецер. «Заўтра быць на пасяджэнні камісіі па эканоміі і беражлівасці», — запісана на другім лістку. Гэта камісія працуе пры парткоме, а Далгарукава, як растлумачылі супрацоўнікі, кіруе сектарам экано-

міі інструменту і выкарыстання магутнасці. Трэба не забыць распытацца ў Валянціны Дзмітраўны, як працуе гэта камісія. Але яе ўсё няма.

Зноў зазваніў тэлефон. Зноў пытаюць яе. На гэты раз старшы майстар эксперыментальнага цэха Анатоль Мікалаевіч Далгарукаў. Хоча спытаць у жонкі, ці заказваць на заўтра лодку. Выхадны ж дзень. Можна паехаць усёй сям'ёй куды-небудзь у Клёнкі ці Чонкі, палавіць рыбку, звярнуць юшку, накупацца на ўвесь тыдзень. Анатоль Мікалаевіч просіць перадаць, што лодку ён усё-такі закажа.

Вецер усё ганяе вялікую фортку. Чуваць, як пра нешта сваё шапочуць пад акном маладая ліпа са стройнай таполяй. Разгалісты клён усё ніжэй схіляецца сваім веццем да акна, нібы і ён нецярпліва чакае, калі ж вернецца Валянціна Дзмітраўна...

А ў кабінце дырэктара ідзе планёрка. Яе можна параўнаць з пасяджэннем ваеннага савета перад рашучым наступленнем. Розніца толькі ў тым, што заводскія камандзіры распрацоўваюць і абмяркоўваюць план чарговага мірнага наступлення.

Іван Пракопавіч Кацянок, дырэктар «Гомсельмаша», не проста падымае з месца начальнікаў цэхаў і аддзелаў, тэхнолагаў, канструктараў, інжынераў і выслухоўвае іх думку аб магчымасці няспыннага пераходу да асваення і серыйнага выпуску дзвюх новых машын, а і строга пытае, што для гэтага ўжо зроблена, што трэба зрабіць у бліжэйшы час, што стрымлівае гэту работу.

Галоўнае зараз — правільна абмазгаваць, як размясціць у тых жа цэхах вытворчасць новага камбайна і трактарнага прычэпа, каб, не парушаючы агульнага вытворчага рытму, ужо з другога паўгоддзя перайсці да іх серыйнага выпуску.

— Праектнае бюро, Іван Пракопавіч, якраз над гэтым і працуе, — паведаміў галоўны тэхнолаг завода Алег Мікалаевіч Лук'яновіч.

— Ведаю. Але ці паспеем у тэрмін?

Усе глядзяць на жанчыну, якая сядзіць ля акна.

— Што вы скажаце, Валянціна Дзмітраўна?

— Што ж мне сказаць, — машынальна правяла яна рукой ад скроні да патыліцы. — Разумею, што тэрмін вы нам не прадоўжыце, а ўбавіць больш няма куды, вы самі гэта бачыце і ведаеце. Так што будзем старацца...

— Наколькі я ведаю Валю — калі яна так гаворыць, значыць не падвядзе, — падтрымаў яе намеснік галоўнага інжынера

Аляксандр Міхайлавіч Лапіцкі. — А ведаем мы яе ўжо не першы год...

...Яшчэ ў сорок сёмым на разбураны ў час вайны «Гомсельмаш» прыехалі дваццаць два выпускнікі Калязінскага машынабудаўнічага тэхнікума. Сярод іх была вясёлая бялавая дзяўчына з дыпламам выдатніка. Усе называлі яе Валя. Для тых, хто ведае яе з таго часу, яна так і застаецца Валей, Валянцінай.

Выпускалі тады на «Гомсельмашы» сіласарэзкі і конныя малатарні. Людзей не хапала, змена Валянціны складалася з «фэззошнікаў» — пятаццацішаснаццацігадовых хлопчыкаў і дзяўчынак. Ды і сама яна недалёка ад іх адышла. Зайшоў аднойчы галоўны інжынер у цэх, а яна стаіць ля станка, з-за якога відаць толькі бялавая пышнавалосая галава. Падышоў бліжэй і рассмяяўся:

— Адкуль гэта чорная пасма ў вашых валасах, тазарыш майстар?

Дзяўчаты, якія працавалі побач, таксама рассмяяліся. Аказваецца, яна машынальна паправіла прычоску мазутнымі рукамі і працягвае вастрыць свердзел...

А завод тым часам рос разам з людзьмі. У строй уступіў новы механічны цэх.

У гэтым цэху Валянціна была ўжо тэхнолагам. Шэсць гадоў. І якіх гадоў! Гэта было асваенне новых машын і ўзлёт яе камсамольскага юнацтва. Гэта былі масавыя нядзельнікі і калектывныя паходы, бурныя сходкі і маладзёжныя вечары, завадатарам якіх часцей за ўсё была яна сама — камсамольскі важак цэха, член камітэта камсамола завода.

Няхай пройдуць яшчэ многія гады, але яны не згладзяць з памяці ні паездкі на з'езд беларускіх камсамольцаў у Мінск, ні рэпетыцый калектыву мастацкай самадзейнасці, ні сінніх святанняў над Сожам, якія Валя сустракала ўсё часцей з Талем Далгарукавым. І горад больш не здаваўся такім чужым і пустым. Некалі выйдзеш, бывала, з заводскай прахадной, паглядзіш удалечыню — і ўвесь ён відаць праз руіны, аж да разбуранага палаца князя Паскевіча. Цяпер усё ў ім стала неяк даражэй, радней, і яна ўжо не блытала ў размове Сож з Волгай, на якой вырасла.

З 1961 года тэхналагічныя службы на заводзе рэарганізаваны. А пры аддзеле галоўнага тэхнолага створана некалькі тэхналагічных груп. У ліку іх — праектнае бюро, пра яго ўспомніў на планёрцы Алег Мікалаевіч Лук'яновіч. Валянціне Дзмітраўне, якая ўзначальвала гэта бюро, разам з групай канструктараў і тэхнолагаў трэба

— А наконт унаранення новай тэхналогіі не лішне параіцца з Алегам Мікалаевічам Лук'яновічам, — рашыла Валянціна Далгарукава. Ён — галоўны тэхнолаг завода.

Фота П. Белавуса.

было распрацоўваць тэхналогію перспектывных планіровак на заводзе, заказваць агрэгатае спецыялізаванае абсталяванне, вывучаць перадавы вопыт буйнейшых прадпрыемстваў.

Праектнае бюро перш за ўсё павінна вызначыць твар, профіль, магутнасць «Гомсельмаша» на наступныя гады. І не проста вызначыць: на яго плячах ляжала праектнае заданне будучай рэканструкцыі завода. Партыя і ўрад прымаюць усё новае і новае меры па далейшаму развіццю і ўмацаванню сельскай гаспадаркі. А для гэтага трэба перш за ўсё тэхнічная база.

Пра тое, што аўтатрактарны транспарт у нас працуе пакуль не на поўную магутнасць, гаварылася на многіх нарадах і сходах. Абмяжоўвацца толькі кузавам машыны або цялежыкай трактара — гэта значыць нерацыянальна і не па-гаспадарску выкарыстоўваць магутнасць і машыны і трактара: яны ж свабодна могуць цягнуць за сабой грузы прычэп, і нават не адзін. Вярнуўшыся з Лейпцыгскага кірмашу, прадстаўнік «Гомсельмаша» раскажаў, што ў Германіі, напрыклад, больш 70 працэнтаў аўтатрактарнага парку працуе з прычэпамі. У нас жа каля 97 працэнтаў машын працуе без прычэпаў.

А чаму? Ды таму, што прычэпаў не хапае. Пра гэта ўжо не раз гаварылася на Пленумах ЦК КПСС. Сакавіцкі Пленум паставіў перад сельскагаспадарчым машынабудаваннем канкрэтную задачу аб неабходнасці 160 тысяч прычэпаў.

Каб прадумана спланаваць 533 дэталі па цэхах ды яшчэ зрабіць пэўную перапланіроўку некаторых з іх, трэба хоць бы месяц-паўтара. Але праектнаму бюро было дадзена ўсяго 10—15 дзён тэрміну. Валянціна Дзмітраўна разумела, што тэрміну ніхто не прадоўжыць. Вось чаму на той планёрцы яна толькі і сказала: «Будзем старацца».

І як стараліся! Шасцігадовы Саша раўнаваў яе цяпер да прычэпа, таму што бывалі дні, калі ён бачыў маму толькі ў сне. Яна прыходзіла дадому, калі ён ужо спаў, і бегла на свой завод, калі яго будзілі весці ў садзік. Дзённік Святланы магла прагледзець толькі ў надзелу за ўвесь тыдзень адразу. І чаго толькі не назбіраецца да гэтай надзелі! Тут табе і мыццё, і прыбіранне, і купанне, і прыгатаванне лепшага абеду: у гэты ж дзень уся сям'я ў зборы, і ўсе рады, што яна таксама дома.

Як імгненне праходзіць выхадны дзень! І зноў працоўны тыдзень. Зноў Сашу вядуць у сад, а мама яшчэ з раніцы ла-

мае галаву, як лепш размясціць дэталі прычэпа і камбайна. Паралельныя цэхі адпадаюць. Але як зрабіць, каб змяшаныя цэхі працавалі раўнамерна на абедзве машыны? І як усё-такі быць з першым механазборачным, які дае каля 640 камбайнавых дэталей?

— А што, калі так пакінуць яго буйнасёрыным, але зрабіць цэхам вялікіх вузлоў?

Так і вырашылі. Цяпер гэты цэх будзе апрацоўваць больш 370 дэталей і даваць на зборку дзесяць буйных вузлоў (раней іх было толькі тры, астатняя наменклатура ішла россыпам). Раму і платформу вырашылі сканцэнтравать у другім і трэцім механазборачных цэхах...

Словам, Аляксандр Міхайлавіч не памыліўся: ні Валянціна Дзмітраўна, ні праектнае бюро не падвялі.

Але далейшыя акалічнасці склаліся так, што Валянціне Дзмітраўне давялося цяпер самай займацца і вырабам прычэпа. Яе назначылі намеснікам галоўнага тэхнолага завода па механічнай апрацоўцы металаў. Так што цяпер яна ажыццяўляе тэхналагічнае кіраўніцтва двума механічнымі, адным механазборачным цэхам і ўсімі механічнымі ўчасткамі іншых цэхаў па ўсіх пытаннях.

— Па наіўнасці сваёй думала: менш раз'ездаў будзе — лягчэй стане, — усміхаецца яна крыху стомленымі, але добрымі і, як у юнацтве, іскрыстымі вачыма. — Але не ў гэтым справа.

Не паспелі пусціць на серыйны выпуск камбайн «КС-2,6», як пачалі асвойваць трактарны прычэп. І зноў усё закруцілася, завярцелася, хоць не выходзіць з завода. То адзін пралік выявіцца, то другое якое адхіленне. Усё трэба адпрацаваць, давесці, праверыць. А ў маі выпусцілі першую сотню прычэпаў.

— Працаваць давялося, вядома, усім. І Валянціне Дзмітраўне скідак тут не было нават як жанчыне, — жартуе Алег Мікалаевіч. — Але сама вінавата: добры спецыяліст з яе выйшаў.

— Вось і я ж так кажу. Бачылі, якімі машынамі адказваюць гомсельмашаўцы на рашэнне сакавіцкага Пленума ЦК КПСС? — задаволена пацёр рукі сакратар парткома Леанід Георгіевіч Дзень-Добры. — За такім не адзін хлеббарб дзякуй скажа. І не адзін раз пакланіліся б яны ёй, Валі нашай, калі б ведалі, колькі розуму і душэўных сіл уклала ў іх яна.

Валянціна Дзмітраўна Далга-рукава не чуе гэтай заслужанай пахвалы. Яна дзесяці ў цэ-ху.

А. ЗАХАРАНКА

ДАВЕР'Е

Адкрыты партыйны сход вядзе сакратар партарганізацыі, эканаміст калгаса Карпаў. Прымаюць у кандыдаты партыі заатэхніка Ніну Максімаўну Мордус. Маладая дзяўчына завочна канчае Горацкую сельскагаспадарчую акадэмію. Стаіць яна, бялая, загарэлая, даверліва паглядае на людзей, на пытанні адказвае смела. Слухаеш тых, хто рэкамендуе яе ў партыю, і разумееш, адкуль і гэта даверлівасць і гэта ўпэўненасць: умее дзяўчына добра працаваць і павагай у людзей карыстаецца, дармо што маладая.

Прынялі Ніну Мордус у кандыдаты аднагалосна.

Другім быў Васіль Бусел, калгасны пастух, кандыдат партыі. Таксама малады і таксама бялы.

— За што вы змагаецеся на сваім рабочым участку?

— За малако!

Адказаў так і нібы здзіўляўся: а чаго ж яшчэ ён можа дабівацца ад свайго статка?

— А як ты глядзіш на божую мацер і бажанёнка?

Пытаюць, відавочна, не так сабе. Васіль бянтэжыцца.

— Гэта ж цешчын бог.

— А можна без яго ў хаце?

— Можна.

— Вось і трэба цешчы гэта растлумачыць.

І яшчэ былі пытанні да Васіля. Адказаў.

Прынялі яго ў партыю таксама аднагалосна.

А затым пайшла вялікая і вельмі дзелавая размова пра ўборку ўраджаю, план развіцця калгаса надалей. Выступалі і аграном калгаса Іван Дзмітравіч Бусел, і брыгадзір трактарнай брыгады Мікалай Друзік, і механізатары, і палюводы. Патрэбна было ўбраць 609 гектараў азімых, з іх больш за дзвесце — «на балоце», на асушаных тарфяніках. Там толькі гусенічны камбайн пройдзе, а ён не ў парадку. Трэба збольша ўручную ўбіраць.

Наогул да механізатараў на сходзе шмат прэтэнзій было, асабліва да іхняга брыгадзіра. Вось і зернесушылка сапсавалася.

— Нешта вы, таварыш Друзік, раскочваецеся доўга, — узяла слова Таццяна Фёдарэўна. — І гусенічны камбайн і зернесушылку можна і трэба давесці да ладу. Вунь колькі ў вас добрых хлопцаў!

Сядзяць у зале каля ста чалавек, калгасны актыў. На гаспадарцы, як кажуць, зубы з'елі. А як прыслухоўваюцца яны да кожнага слова свайго старшыні! Я гляджу на Таццяну Фёдарэўну: яна ж яшчэ зусім маладая — трыццаць два гады. Цёмныя валасы гладка прычасаны на прамы рад, каса заколата ў вузел на патыліцы. Адкрыты, усмешлівы твар. Пяты год кіруе Таццяна Фёдарэўна гэтым калгасам у Дуброве — «Шлях да камунізма». І добра кіруе!

Назаўтра раніцой, пасля нарады, у кантору зайшоў Мікалай Друзік. Таццяна Фёдарэўна адразу да яго:

— Што там з воссю ў сушыльцы?

— Ды там не вось, а шнэкі трэба, — разважліва адказаў брыгадзір.

— Ну, што важна, тое і праўце.

...Калі мы з Таццянай Фёдарэўнай падышлі да сушылькі, каля якой завіхаліся Друзік з двума хлопцамі, брыгадзір гаварыў:

— Шнэк звярнулі, будзе працаваць. Цяпер толькі прачысцім — бачыце, колькі бруду.

— Бачу, а хто вінаваты? Вы ж механік!

— Ну, я, — няпэўна згаджаўся Друзік.

— Цяжка нам з ім, — паскардзілася пасля Таццяна Фёдарэўна. — Ужо і звальнялі, але ж няма каго за брыгадзіра ставіць. Разбіраецца Друзік у машынах, няма чаго казаць, а вось арганізаваць работу не ўмее.

Сама Таццяна Фёдарэўна вырасла на гаспадарцы. Пасля шасці класаў летам ужо нароўні з дарослымі жанчынамі працавала ў полі, падмяняла хворую маці. Скончыла сямігодку — паехала ў сельскагаспадарчы тэхнікум. Пасля працавала аграномам у калгасе, у інспекцыі аховы раслін, планавіком у МТС. І вучылася ў Горацкай акадэміі

завочна. Здаваць дзяржаўныя экзамены ездзілі ўтраіх — яна, маці і грудны Алег.

...«Сваталі» яе ў дубровенскі калгас сакратар райкома партыі і старшыня райвыканкома. Стаяла зіма, лютаваў мороз. І на душы ў Таццяны Фёдараўны было неспакойна.

Нельга сказаць, што ўзрадаваліся ёй тады калгаснікі. Не вельмі хацелі яны, каб баба ў іх верхаводзіла. Хіба пад сілу ёй такая гаспадарка? Вунь мужчыны і то не адольвалі. Але абралі Бондзікаву старшынёй. Маўляў, паглядзім, што з цябе будзе.

Калі Бондзікава прыехала ў калгас, аніякіх запасаў ён не меў, адны даўгі. Цяпер з пераходным астаткам гаспадарка ідзе, без страты.

Добрыя лічбы заўсёды добра пераконваюць. Чатыры гады назад на сто гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў было 19,5 галавы буйной рагатай жывёлы, цяпер — удвая больш. У два з паловай раз павялічыўся статак свіней. Сёлета калгас здасць больш як па 30 цэнтнераў мяса ў забойнай вазе ў разліку на сто гектараў зямлі.

Павялічыліся ўраджаі збожжа, бульбы. Асушана каля 400 гектараў балот. Грашовы прыбытак калгаса павялічыўся ўдвая і склаў летась 428 тысяч рублёў. Аплата аднаго чалавека-дня складае адзін рубель семдзесят сем капеек.

Але, мабыць, самы вялікі прыбытак калгаса — гэта давер'е да людзей. Яно ўзвышае чалавека, надае сіл. На малочных фермах у Дуброве, Прытыцы, Церабуліне адмовіліся ад учотчыкаў, даяркі самі ўлічваюць малака. Таксама і ў трактарыстаў — самі запісваюць сваю выпрацоўку. І ўсё ідзе добра. Калгасу ад гэтага толькі выгада: паменшыўся кіраўніцкі апарат, скараціліся выдаткі на яго.

...Спрытны і хуткі «газік» старшыні паспявае ўсюды. За рулём калі Раман, калгасны шафёр, калі і сама Фёдараўна. Вось ля скаціннага двара жанчыны сіласуюць траву. Адны падносяць яе да сіласарэзкі, другія — падаюць у машыны. Зялёным фантамам б'е ўгару сечка і сыплецца на борт. А па кучы то ўверх, то ўніз поўзае гусенічны трактар, трамбуй сілас. Добры корм будзе жывёле на зіму.

На скацінны двор уз'ехала малочная машына, спынілася. З кабіны выйшла жанчына ў шэрым халаце і белай хусцінцы, завязанай пад бараду. Паднялася на машыну, зняла накрывку і пачала шчоткай мыць люк. Гэта Надзея Шчэрбін, малаказборшчыца. Кожны дзень яна з шафёрам адвозіць у Светлагорск па тры тоны малака.

Ёсць такія работнікі — непрыкметныя, аніякіх скарг ад іх не пачуеш, аніякіх дробязных прэтэнзій. Надзея — адна з іх. Яна працуе і ўсё. Справу сваю робіць як мае быць, адно толькі ёй трэба: каб шафёр, напарнік яе, сумленны

Па старому звычаю на зажыткі першы сноп
вяжа лепшая жняя.
У калгасе «Краіна Саветаў» Брэсцкага раёна
гэты пачэсны абавязан даручылі Ганне
Ільінічне Козел.

Фота В. Германа.

быў. Неяк далі Надзеі падменнага шафёра, а ён па нядбайнасці літраў пяцьдзесят малака разліў. Як пачала з ім ціхоня гэта Надзея Шчэрбін сварыцца, так і не сунялася, пакуль не знялі небараку з малочнай машыны.

А «газік» спяшаецца далей. Паміж Раманам і Таццянай Фёдараўнай — Алежка, трохгадовы яе сыноч.

— Дзядзя Раман, — просіць малы, — дай я зыману газ.

— Я табе «зыману»!

— Мамкі мае, каханыя, — уздыхне Таццяна Фёдараўна, — ідзі ты лепш да дзядзькі Сівалапа, ён цябе спаць у клець паложа.

Так, замінае маме Алег, калі следам увяжацца. Але што зробіш — сама вінавата, дагэтуль няма ў калгасе ясляў. Адна будоўля на другую набягала: то фермы, то кладовыя. А вось новую лазню пачалі. Усё трэба. Праўда, праект камбіната яслі-сад ужо складаецца, налета пачнецца будоўля.

Наогул планаў шмат. І яны рэальныя. З кожным годам калгас будзе больш атрымліваць мінеральных угнаенняў — павысіцца ўраджывасць палёў, лугоў, пашы. Больш будзе малака і мяса. Грашовыя прыбыткі праз пяць гадоў павінны склаці ледзь не 800 тысяч рублёў.

Але якія б ні былі планы, якія б ні былі справы, Таццяна Фёдараўна ніколі за імі не забываецца на людзей і іхнія клопаты, заўсёды знойдзе для іх цёплае слова падтрымкі. Здарылася ў гаспадарцы калгасніка бяда — старшыня не адмовіць у дапамозе. Вось і на апошнім сходзе зачытала Бондзікава заяву ад старога калгасніка. Прапала ў яго карова, просіць прадаць яму цёлку.

— На мяне ўжо напісалі ў раён заяву, — гаварыла Таццяна Фёдараўна, — нібыта я разбазарваю калгасны статак. Але я і цяпер лічу, што людзям трэба памагаць у няшчасных выпадках, на тое ж мы і калектыўная гаспадарка. А пагалоўе ў нас не памяншаецца, расце. Я думаю, трэба прадаць старому цёлку, ды такую, каб месяцы праз тры чатыры малако сям'і дала. Падтрымае мяне ў гэтым сход?

— Вядома, Фёдараўна, падтрымае.

І верыш — падтрымаюць людзі свайго старшыню. І ў гэтым выпадку, і ў многіх іншых калгасных справах. Бо вераць Таццяне Бондзікавай людзі.

І. СМІРНОВА

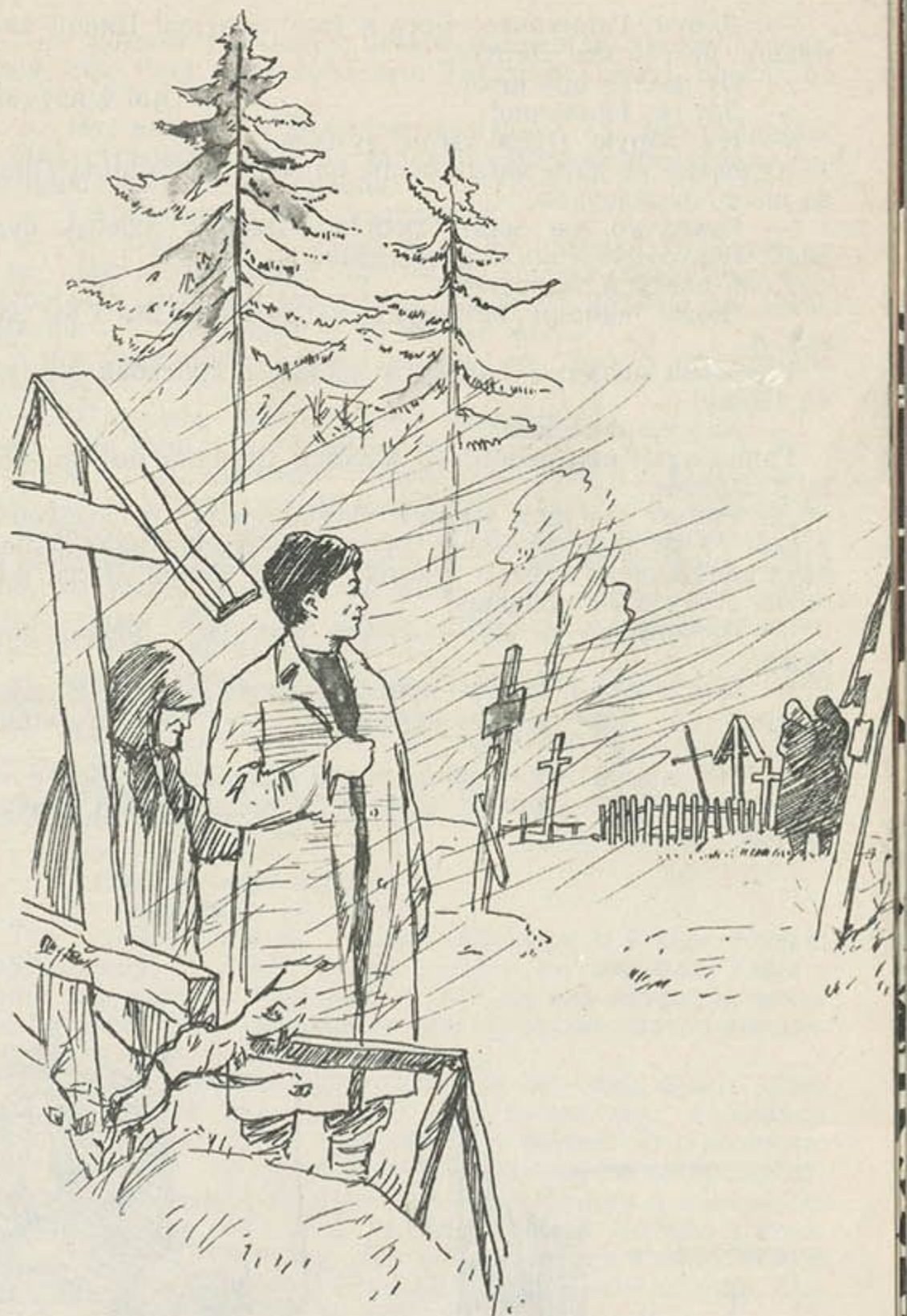
СЛОТНЫМ, з халоднымі подыхамі днём у Хоневу хату ўвайшла смерць. Маці памерла блізка да змяркання, ціха, без слова; калі старэйшая сястрычка Верка разгубленая пазвала Хоню з гумна, ляжала матка на палацях бы жывая, нібы толькі заснула; у твары свяцілася невядомая радасць.

З той жа незразумелай, спакойнай радасцю ляжала яна на лаўцы пад абразамі, у прыціхлай, без заўсёднага галасу хаце, у якую адзін за адным сунуліся куранёўцы, цікаўныя, уважлівыя, спалоханыя. Найчасцей яны неўзабаве сыходзілі, адны — проста спатоліўшы цікаўнасць, другія — як бы выканаўшы неадменны, нялёгкі абавязак. Нямала было і такіх, што тоўпіліся, гаманілі ціха, народу ў хаце таўклосся даволі: часу вольнага цяпер хапала. Сярод усіх толькі некалькі старых жанок, сябровак, якія помнілі матку такой жа рухавай і вясёлай, як Хоня, гаваралі шчыра, шапталіся жалліва, выціралі ражкам хустак чырвоныя ад непрытворных слёз вочы.

Усім абрадам кіравала незвычайна ціхая, важная Сарока. Хоні не трэба было зваць яе, яна сама прыйшла яшчэ да таго, як Хоня падумаў пра новыя, неспадзяваныя клопаты; прыйшла, пачала хадзіць паволі, упэўнена, гаварыць з Хонем, як бы богам самім прысланая. Прыгнечаны, прыціхлы Хоня ні момант не працівіўся гэтай няпрошанай апецы: паслухмяна рабіў усё, што яна раіла, што загадвала, сам ішоў раіцца з ёй. Амаль увесь час у хаце была Хадоська, якая першы раз прыбегла яшчэ ўвечары, у хісцім водсвіце лучыны глядзела на матку з жахам і вінаватасцю. Цяпер яна плакала час ад часу, памагала Сароцы, глядзела дзяцей, што ціснуліся ці на палацях, ці на печы. Прышла яна і ўвечары, памагла Сароцы прыгатаваць вячэру, накарміла малых.

На другі дзень Хоневу матку вынеслі з хаты, пад мокры снег, што сыпаў на мокрую, хлюпкую зямлю. Снег лажыўся матцы на белы, касцяны твар, на тонкія рукі і не раставаў; а яна ляжала ў сасновай труне і як бы радавалася — ці то снегу і белаю небу, ці то таму, што от вызваліла сына ад клопату. Жанкі галасілі; то — голасна, то сіпла вылі; Хоня ішоў, хлюпаючы лапцямі ў гразі, перамяшанай са снегам, і ўвесь час поблізу бачыў, чуў вінаватую Хадоську, якая амаль няўціхна галасіла.

Калі дайшлі да могілак, снегу было ўжо багата і на матчыным твары, і на адзежы. Сарока асцярожна сцерла яго з твару, вялела Хоні і меншым развітвацца. Хоня апошні раз прытуліўся да роднага твару, зноў пачуў, які

ПОДЫХ НАВАЛЬНІЦЫ

Іван МЕЛЕЖ

Мал. М. Бельскага.

Рэдакцыя атрымала шмат пісьмаў ад нашых чытачоў, якія просяць часопіс надрукаваць працяг рамана «Людзі на балоце». Па нашай просьбе Іван Мележ прапануе ўрывац з новай свае кнігі «Подых навальніцы», якая і будзе працягам «Людзей на балоце».

ён халодны; на холадзе гэта не ўразіла так, як там у хаце; было ў гэтым нават нешта нібы жывое: нібы нахаладала на мокрай стыласці. Сарока за руку падвяла да маткі самых малых Косціка і Вольку, якія паслухмяна прылажыліся да матчынага твару. Хоня адзначыў той момант, калі паклалі на труну века, прыкрылі разам з маткай і некалькі падляцельных сняжынак, — адзначыў з дзіўнай пустотой у сабе і спакоем. Калі труну сталі спускаць у яму, жанкі загаласілі, залемантавалі галасней, з адчаем, ён раптам пачуў распачны, горкі лямант Хадоські: «Цётка, цётка!

Век ужэ не пагавару з вамі! Не прыйшла, як казалі! А цяпер ужэ не пагавару! Не пачую ніколі, не пабачу!.. Не абіжайцеся, цётка!..»

Калі над матчынай магілай абраўнялі горку зямлі з новым дубовым крыжам, калі людзі пачалі разыходзіцца, Сарока з мінай пакорлівасці, паслухмянасці лёсу, з якой яна рабіла ўсё ў гэты дзень, узяла яго за локаць, сумна, нібы стомлена сказала, што трэба ісці дадому; ён ступіў некалькі крокаў, стаў, азірнуўся, — адчуў, што чагосьці не хапае.

— Дзе — Хадося? — успомніў ён.

Сарока павяла вачыма, потым моўчкі і сумна кінула на сярэдзіну могілак. Ён заўважыў за голым, прыцярушаным веццем знаёмую постаць у цёмным каптане, пайшоў да яе.

Хадоська стаяла з Ганнай, перад магілкай з малым, толькі пасівелым крыжам, Хоня здагадаўся: тут пахавана Ганніна малая. Хадоська, якая стаяла спіной да Хоні, прытуліўшыся да Ганны, штосьці гаварыла.

— Злая була я. Паганая. Божачко, якая паганая!.. — Плечы Хадоські задрыжалі, галава яе ўпала на Ганніна плячо. — Даруй мне, Ганначко!!

— Няма ў мяне зла на цябе. І не было, — стрымана сказала Ганна, не зводзячы вачэй з магілкі малой.

— Даруй, Ганнулько! Бога я ўжэ прасіла! Цяпер цябе прашу: не таі зла! Даруй!..

— От нашла пра што!

— Даруй, Ганначко!

— Ну, дарую! Штоб ты не думала...

Хадоська не дала дагаварыць, парывіста абхапіла Ганну за шыю, пацалавала.

— Ганначко ты мая! Любіла я цябе, і любіць буду зноў! Век буду!—паклялася аддана.

Хоня азваўся, нарэшце:

— Людзі пайшлі памянуць нябожчыцу. Мо і вы зайшлі б.

Хадоська выцерла слёзы, з ласкай і просьбай зірнула на Ганну:

— Хадзем памянем.

Ганна адарвала позірк ад магілкі. Кінула моўчкі, пайшла першая.

Да самых хат ішлі моўчкі. Задуменныя, паглыбленыя ў сябе. Ужо калі ступілі ў вулічную грязь, калі пайшлі паўз аблепленыя снегам платы, хаты, Ганна стала, клапотна зірнула на абодвух.

— Пажаніліся б вы,—сказала раптам.—Добрая пара будзе.

— Дак я хіба проціў,—проста адказаў Хоня.—Я даўно гаварыў ёй. Дак—цягне невядома чаго. Бацька баіцца. Бацько не хоча.

— От найшлі час!—папракнула Хадоська. Абветраны роік быў строга сціснут, вочы глядзелі кудысьці далёка, цвёрда.

— А чаму не час.—Як глыбокае, выпакутаванае, Ганна сказала ціха, спакойна:—Жывым пра жывое думаць.

— Матка-нябожчыца сама хацела, каб пажаніліся,—адгукнуўся Хоня.

На памінках булькала самагонка з пляшак у карцы і чаркі; усе, хто прыйшоў, пілі і елі ў ахвоту; чым больш пілі і елі, тым болей голасна гаманілі, шумелі. Старыя дзядзькі і жанкі ўспаміналі, якая яна была порстка ды вясёлая, Хонева матка замалада; якая спрытная ды жылаватая ў працы. Бывала, як выйдучь у поле з сярпамі, ніхто не перагоніць: з ранішняга цямна да вячэрняга магла не выпускаць сярпа, не разгінацца. І ў кампаніі не зломак была: і паспяваць, і паскакаць, і пасмяяцца—на ўсё спраўная была. І як Хоня бацька памер, не апала духам з такою араваю на руках, шчыравала весела, пакуль не ўвалілася ў тую сцюдзёную вадку на балодзе, не застудзілася так, што скоро і ўстаць не магла. І Хоню хвалілі: таксама малайчына, у матку ўдаўся, не сагнуўся ў бядзе; глядзеў старую—кожны сын няхай бы так глядзеў. Хто-ніхто раў Хоні абзаводзіцца гаспадыняй, ківаў на Хадоську, але Хоня ўсё зводзіў гаворку на іншае.

Маўкліва сядзелі можа толькі адны Хадоська і Ганна. Хоня падліваў ім, папракаў, што п'юць мала, Ганна трохі піла, а Хадоська толькі прыгублівала чарку; абедзве сядзелі задуменныя, строгія. У Хадоські час ад часу жалліва моргалі вочы, гатова была, здавалася, заплакаць, але яна стрымлівалася. Больш за ўсіх шумела цяпер, мусіць, Сарока: сп'яная, хадзіла яна вакол стала, падавала яду, падлівала гарэлку ўжо без якой-небудзь паважнасці, гаварыла амаль без упынку, голасна і складна: «Штоб ёй, нябожчыцы, легко было на том свеце, штоб жылі і радуваліся дзеці! Кеб у нашага Хоні жыцця була ў багацці і ў звоні!..» У бязладны п'яны гоман уплятаў сціплы галасок стары Глушак, таксама асалавелы, гаманлівы. Сарока ўсё падлівала і падлівала яму, і растарэвала найбольш з ім, відаць, яна і запрасіла старога; хоць магло быць і так, што Глушак прыйшоў і сам. Хоня стараўся не глядзець на яго: ніхто не мог прагнаць таго, хто прыйшоў на памінкі,—не было ні ў каго такога права. Тым больш, што Глушак таксама хваліў матку, і Хоню хваліў.

Ганна пайшла сярод першых, а Хадоська засталася, перакакала ўсіх. У пацішэлай, спусцелай хаце разам з Сарокай прыбрала посуд са сталаў, падмяла хату, ласкавым словам сцешыла малых. Калі надзела каптан, каб ісці дамоў, Хоня таксама накінуў світу на плечы. Выйшаў услед у мокрую цемру двара. Каля варот узяў за непаслухмяныя рукі, затрымаў.

— Дзеці як—да цябе. Як да сваёй.—Хацеў прытуліць, але яна лагодна і цвёрда ўперлася рукою. Ён не стаў дабівацца. Памаўчаў, ціха запытаўся:—Можа ўсё-такі надумаешся?

— От найшоў калі.

— Матка ж сама хацела.—Яна не прырэчыла. Хоня зноў узяў яе за рукі.—Ганна ето праўду казала. Жывым...

— Не кажы!

Яна ўзяла рукі і хутка, рашуча пайшла ў цемру.

Праз дзень, у самы сніданак, у Хоневу хату ўварваўся Нібыто-Ігнат. Дзеці завіхаліся за сталом вакол паліванай місы з крупнікам, Хоня зычліва пазваў Хадосьчынага бацьку, пільна і насцярожана прыглядваючыся. Той, не пазіраючы на Хоню, штосьці нелагодна буркнуў, кінуў па хаце неспакойным, злым позіркам, сеў на лаўку. Нядоўга ўсёдзеў, ускочыў, ступіў да Хоні. Момент не мог гаварыць.

— Т-ты чаго ж ето—круціш голаву дзіцяці?

Хоня палажыў лыжку, таксама ўстаў.

— У яе—свая галава.

— Бач, нібыто—разумныя які! Падабраўся к дзеўцы, дай дурыць ёй голаву!

— Я не дуру, дзядзько. Я ўжэ казаў, што я—сур'ёзна.

— Не дам!—закрычаў Ігнат.—Штоб і не думаў! Штоб з галавы выкінуў! Не будзе етаго!

— Ето, дзядзько, не ад аднаго вас залежыць.

— Няхай толькі папробуе! Як не паслухаецца,

сама — голу, нібыто, — пушчу! Голую! Анучы ў прыданае не дам! Дулю!

— Я, дзядзько, не вельмі гараваць буду па ім! Мне, дзядзько, не дабро ваша трэба!

— Не дабро! — не верыў Ігнат.

— Абыдуся! Мне — Хадоську аддайце!

— Дулю! От!

Нібыто-Ігнат вузлаватымі пальцамі, зларадна скруціў дулю, тыгнуў Хоню.

— От што табе! От!

Хоня раптам засмяўся. Ігнат, ашалелы ад такога нахабства, разгубіўся. Нейкі час злосна тупаў, пляваўся, лаяўся; чым больш ён злаваў, тым больш чамусьці весялеў Хонеў твар.

— Дулю! — крыкнуў Ігнат, раз'ятраны да рэшты яго весялосцю. Ён грывнуў дзвярыма так, што на стала падскочыла міска.

Ледзь сціхлі за ганкам гнёўныя крокі, Хоню ўзяло шкадаванне, што гаварыў так задзірыста: нінашто было яму цяпер гэта — злаваць Хадосьчынага бацьку! Канешне, ён, Хоня, не знарок гэта, але ж можна было і пацярпець трохі, паддобрыцца, для сваёй і Хадосьчынай карысці. Дык не ж, сам палез на ражон! Хоня затрывожыўся: цяпер бацька яшчэ больш уз'есца на Хадоську, і што будзе, калі Хадоська паддасца! Чым далей, тым трывожней становілася Хоні; увесь дзень ён з хаты, з хлява, з павеці выглядаваў, хацеў убачыць постаць у каптанчыку; Хадоські ўсё не было. Хоня знарок рабіў у хаце, на двары, каб раптам не прапусціць яе; да ўсяго — можа ж быць і такое, што яна не захоча заходзіць у хату.

Некалькі разоў ён выходзіў за вароты, на вуліцу, глядзеў, ці не ідзе. Яе не было. Сярод дня Хоня не вытрымаў: падаўся да Хадосьчынай хаты. Ледзь падышоў, з хаты, быццам знарок, вылез бацька. Хоня знянацку вінавата і прымірэнча прывітаўся, але той толькі гнёўна зірнуў: палчыў, як бы за насмешку, — адразу ж адварнуўся, з вядром у руцэ пакіраваў сваёй дарогай, да хлява. Пад вечар Хоня зноў падступіў да Хадосьчынай хаты. Убачыў за акном Хадоську, ўзрадаваўся: такая ўдача! — знакамі папрасіў, каб выйшла. Яна не ўзрадавалася, нават недавольна падціснула губы. Адвяла невясёлыя вочы, цвёрда пакруціла галавой: каб не чакаў. Адварнулася.

Яна прыйшла на наступны дзень сама. Хоня ўзрадаваны кінуўся насустрач, адчыніў дзверы, не ведаў, дзе пасадзіць. Папрасіў, каб распрадулася; яна пакруціла галавой, — не стала распрадана, не села. Лагодна паглядзіла па галаве Вольку, што злезла з печы, як кацяня, прытулілася да яе.

З Хонем была строгая, сур'ёзная. Ён не хацеў зважаць на гэта: упэўнены, што ўраз адгоніць яе сум, ласкава ўзяў за рукі. Яна нахмурылася, адабрала рукі.

— Не трэба...

— Чаго ты такая?

Адвяла вочы. Таіла нешта.

— Чаго?!

Падумала. Не глядзячы на яго, сказала:

— Бацько не хоча. «Не» і «не» — усё адно.

— Дак што, як не хоча. Не з ім жыць.

— Прыданае, кажа, не дасць.

— Няхай не дае. Сваё нажывем.

— Благаслаўлення не дае.

— Дасць. Не цяпер, дак патам.

Зірнула строга, цвёрда; было відаць: зараз важнае скажа.

— Толькі, — вочы патрабавалі, як неадменнага: — штоб па-людску. У царкве.

Ён ўзрадаваўся: перш за ўсё ўхапіў галоўнае: згодна! Хацеў абняць, але яна ўперлася рукою, не падпусціла.

— Па-людску ўсё будзе, па-людску. — Хітравата перайначыў: — Ці ў царкве, ці — у сельсавеце...

— У царкве, — перапыніла яна. — І штоб — са свяшчэннікам.

— Можна было б і ў царкве. І — са свяшчэннікам... — Хоня, паказваючы, што ён гатовы на ўсё дзеля яе, як бы прасіў, каб яна таксама лічылася з ім. — Толькі ж — не можна мне. Не дазволена. Я ж — камсамалец.

Да яе нібы не дайшло.

— Усё адно, — прамовіла ціха. — Штоб — у царкве!

— Не можна мне! Разумееш?

Яна не глянула на яго. Хоня ўбачыў: ніякай літасці ў гэтым не даб'ецца ў яе.

— Тады не будзе нічога.

Яна момант пачакала, потым паправіла хустку, сабралася ісці. Гэта падагнала яго; з адчаем, амаль весела ён кінуўся ў вір:

— Ну, няхай! Са свяшчэннікам дак — са свяшчэннікам!

Яна стрымана кінула галавой. Момант памаўчала, не пазіраючы на яго, павялела:

— І з калгаса штоб — выпісаўся!

— От шчэ што! — Хоня нібы не паверыў, угледзеўся ў яе: яшчэ што ўдумае яна! Як бы знарок прыдумвае, каб пасварыць яго, каб разысціся! Мала ёй царквы ды папа, дык яшчэ і гэта — калгас ёй не дае жыць!

Хоня нецярпліва ссунуў шапку на лоб, з прыкрасцю ўздыхнуў.

— Што табе — калгас? Свет зазасціў?

— Кеб выпісаўся! — загадала яна.

Хоня, стрымліваючы прыкрасць, стаў угаварваць: калгас — то ўся надзея іх, шчасце ўсё; маладым, здаровым, ім радасць адна — рабіць, жыць у дружнай грамадзе. Ды і то павінна б ведаць, ён у калгасе — адзін з першых, з Міканорам разам ладзіў, — не можа ж ён кінуць усё, здра-дзіць, лічы. Горача, ад душы даводзіў; але Хадоська разумець нічога не хацела.

— Штоб выпісаўся, — ціха, строга паўтарыла. — І — каб забраў усё назад.

— Дак не аддадуць цяпер, — паспрабаваў ён зайсці з другога боку.

— Скажы, штоб аддалі.

— Аге, скажы! Паслухаюць!

— Дак сам вазьмі.

— У цюрму пасадзяць.

— Не пасадзяць. За сваё.

Так і выйшла з хаты, не паступіўшыся ні ў чым. Колькі ні ўгаварваў, ні адной сваёй умовы не змяніла. Хоня з ганку задумлена і клопатна сачыў, як яна акуратна зачыняе веснічкі, як у чаравічках ідзе вуліцаю, пільна глядзячы на гразкую, слізкую сцежку.

Неўзабаве неспадзявана прыйшла яе маці: охала, божкала, спачувала — пахавалі без пары нябожчыцу, палажылі ў сырую зямлю. Хоня перахапіў яе позірк: аглядвала не проста цікаўна, не як чужое, а ўважліва, па-гаспадарску. Агледзела і шырокую, урослую ў зямлю печ, і палаці, на якіх сядзеў, не зводзіў з яе воч мурзаты Косцік; і стол, і вядро, і начоўкі ў кутку. Дастала гасцінец з кішэні, белую булачку, дала Косціку і Вольцы, што не хацела ніяк злазіць з печы. Паспачувала: сіроткі бедныя.

Хоня пашкадаваў, што не засталося гарэлкі, хацеў збегаць да суседзяў, дастаць, але яна спыніла: не трэба. Момант глядзела на яго, нейкім асаблівым, цёплым позіркам: «як на свайго», — нібы хацела пабачыць, як з ім будзе яе Хадосьцы. Хоня глядзеў адкрыта, прыхільна: чуў у Ігнацісе саюзніцу сваю. Падабалася яму і тое, што яны такія падобныя з выгляду: і шчокі, і вочы, і раток — усё перадала даччы сваёй. І постацьцю аднолькава малыя, дужыя, і гавораць падобна. Толькі характар у маткі мякчэй нібы: ну ды і Хадоська з часам, быць не можа, каб не змянілася!..

Матка зусім як Хадоська павяла брывом, пазіраючы кудысьці ўбок спакойна — быццам так сабе, сярод усяго — пацікавілася: пра што гаварылі з Хадоськай, — надта ж сур'ёзная прыйшла дадому.

— Асцярожна будзь з ёю, — параіла, паслухаўшы. — Не кажы грубага нічога. Па-добраму абыдзься. Яна — чуткая вельмі. Ты шчэ не сказаў нічога, толькі падумаў, а яна ўжэ пачула. Таму яна такая і строгая век, што ўсё чуе. Што чуткая. Мякка будзь з ёю. Патам можаш усё павярнуць па-свойму, але зразу — не пярэч! Паддавайся нібыто. У старога, мабуць, характарам пайшла. Той таксама век трэбуваў: штоб усё, як ён хоча. Я, бывало, не пярэчу, а патам усё па-свойму зраблю... А што — пра царкву яна, і штоб свяшчэннік буў, то ёто, канешне, трэба. І з калгасу выпішыся: хто там знае, што шчэ з етым калгасам будзе. Пажывем, пабачым. Добра будзе, дак і вярнуцца ніколі не позна. Можа шчэ вернецца. Можа шчэ ўсе там, і праўда, будзем... І старога не злі, — загадала матка. — Не чапай попусту! І — не бойся вельмі, што грозіцца. Прывыкне, прымірыцца. Астыне!.. — Шчыра, сумна пахітала галавою: — Круты, ой, круты! Нацярпелася я сколькі!.. — Тут жа супакоіла Хоню: — Але ты — не бойся! Астыне! Толькі ты — па-добраму, па-добраму!..

Зноў паспачувала: няма нябожчыцы, ляжыць у сырой зямлі, стала збірацца дадому.

Увечары Хоня выбраўся да Міканора. Ідучы вуліцай,

абапал якой ужо чырванелі агні ў вокнах, прыглядаючыся да цемнаватай ужо сцэжкі паўз плот, гадаў, як Міканор прыме навіну. Ад таго, што ведаў Міканора ўсяго, да драбніц, не чакаў нічога добрага; ведаў, што гаворка будзе і непрыемнаю, і нялёгкаю, але цешыў сябе: растлумачу ўсё як мае быць. «Няхай знае ўсё. Можна і зразумее. Павінен зразумець...»

Міканора ў хаце не было. Знайшоў яго на гумнішчы Хвёдара кульгавага; кончыўшы малаціць, мужчыны, накінуўшы світы на плечы, гаманілі. Міканор сказаў, што трэба паставіць на праўленні, дзе будаваць калгасны двор; пара кончыць непарадак: калгаснае дабро раскідана па ўсім сяле. Андрэй Руды згаджаўся: пара, калгас таму і завецца калгасам, што ўсё ў адным масіве; Хвёдар пярэчыў: трэба найперш з тым, што не можа чакаць, управіцца...

Хоня маўчаў. Яму здавалася, што пасля таго, што ён надумаўся, ён і права ніякага не мае ўмешвацца ў калгаснае. Моўчкі ішоў ён і з Міканорам. Ужо як ішлі Міканоравым агародам к двару, рашыў гаварыць тут: без сведак. У хаце — Міканорава матка, бацька; не пагаворыш адзін на адзін...

— Пастой, — папрасіў. — Пагаварыць хочу. — Міканор стаў; але Хоня момант не мог гаварыць. Адчайна, знарок бесклапотна аб'явіў: — От, жанюся!

— З Хадоськаю? — нібы насцеражыўся Міканор.

— З Хадоськаю. Месяц перабуду, а тады... Не будзе ў Куранях шчэ аднаго халасцяка!..

— Што ж, ад этаго зла мало хто ўберажэцца! — Міканор нібы таксама жартаваў, але стрымана, клопатна. — Дзело жывое. Дай камандзіра трэба ў хату! Не сакрэт...

— Трэба!

— А як яна? — зноў пачуў Хоня пільную ўвагу.

— Ды што яна! Згодна! — раптам кінуўся ў вір. — Да от толькі — трэбуе, штоб — у царкве. І з папом.

— Я падумаў, што патрэбуе чаго-небудзь, — нібы пахваліўся сваёй здагадкай Міканор. Падумаў, параў: — Калі ўжэ ето так канешне: што Хадоса, дак ты патрэбуй — штоб усё — па-твойму.

— Я пробуваў...

— Толькі так. А не — дак скажы: вот табе — хамут і дуга. Толькі так. Калі ўжэ так прысох да яе.

— Пробываў. Дак нічога не выйшло ў мяне... — Хоня як бы паскардзіўся, шчыра, вінавата. — Здаецца, брат, такая мяккая. Чуць якое гора ў каго — у слёзы. А як што сама скажа, дак усё кеб точно — як яна хоча. Штоб усё па яе. І слухаць нічога іншага не хоча! Усё, штоб як яна трэбуе. А не — дак зразу паварочвае аглоблі!.. От, брат, шчасце на маю галаву!..

— Дак ты што ж — рашыў, як яна хоча! — не мог паверыць Міканор.

— А што ж зробіш!

— Да ты што! Ты даеш адчот — што ето будзе! Камсамалец — у царкве, з папом! Ето ж — дзёгаць на ўвесь сельсавет, на ўсіх камсамольцаў? Ты можаш падумаць, які вывад зробіць народ з усяго!

— Думаць я думаў, да што — зробіш!.. — З адчаем, з рашучасцю: няхай усё адразу, — прызнаўся: — Тут шчэ от задача! З калгаса трэба будзе выйці!

Міканор — у цемры было чутна — засоп важка, гнеўна. Гнеў не даваў яму гаварыць.

— Шчэ што яна захоча! — сказаў едка. Цвёрда, нібы загадваючы, заявіў: — Ето, брат, не сакрэт, зразу ж трэба абсекці! Зразу ўсе цэпі! А то абкруціць, зацісне па руках і нагах, што варухнуцца не зможаш! Загубіць у кулацкім сваім кубле! Зразу ж — абсякай, па-камсамольскі, па-бальшавіцкі! Раз — і ўсё гатова! Ето — адзін выхад!

— Дак не магу...

— Як ето не можаш! Павінно — штоб мог! Ето здаецца — што не можаш! Набярыся духу і — адным махам, секані! І ўсе кончано будзе зразу!.. Вазьмі сабе ў голаву: кулачка яна, форменная!..

Хоня запярэчыў:

— Ты ето — не ўзводзь на чалавека за нішто! Яна такая ж кулачка, як я!

— Кулачка па ўсёй форме. У бацька пайшла. Ігнат — той кулак на ўсе сто працэнтаў. Не важна, што па гаспадарцы ў серадняках лічыцца. Што не багаты. Па нутру — кулак. Разгаворы аб калгасах такія разводзіць, што і багацей не ўсякі гаворыць. І яна — кулачка па нутру. Уся ў бацьку!

— За нішто ты ето на яе, Міканор! От ён — бацько яе — аж кіпіць, штоб не йшла за мяне! А яна: пайду — кажа!

Проціў яго ідзе! От што! А ты — узводзіш на яе!..

— Ето так толькі паказуюць!.. Абсякай, раю табе, — покуль не позна! Абсякай цэпі! Не давай, штоб абкруцілі! — Міканор раптам змяніў тон, загаварыў мякка, нават нібы з усмешкай: — Этаго цвету хопіць, — не бойся! Знай дзем другую, не горшую! І з нашым духам! У сельсавеце распішам, з музыкай! Па ўсёй камсамольскай форме.

— Не магу, брат! Думаў я ўжэ пра ўсё. І парваць усё сабіраўся, — дак не магу! Люблю, брат, так яе, што жыць, здаецца, не рад адзін!.. Нішто мне ўсё — як без яе... Яна, хітрая, мабуць, чые сілу, і ўсё трэбуе па-свойму!..

— Я цябе, Халімон, — загаварыў Міканор ужо інакш, без знаку якой-небудзь таварыскай паблаглівасці, — папярэджую, як таварыш і як парціец.

У яго голасе Хоні пачулася прытоеная, не абы-якая пагроза. Але Хоня ўжо нічога не магло стрымаць.

— Не магу я! — сказаў шчыра і рашуча. — Люблю, кажу! — Падумаў, што Міканор разумець нічога не хоча, але не сціх. Няхай хоць што, ён выкажацца да канца: усё выкладзе! — Люблю!.. А што яна — кулачка, то ты — не ўзводзь дарэмна! Я ето не горш знаю — хто яна! Дзеўка яна — харошая! І з твару, і нутром, я ето знаю! Нутром можа шчэ лепей!.. Толькі адно пагано — што цёмная! Ето — праўда, цёмная! Але ето бяда не канешная. Прасвятліць можна! Я, пабачыш, прасвятлю яе! Не ўсё зразу!.. Думаеш, чаму я шчэ паддаюся цяпер? Я наўперад гляджу!.. Я, дай час, і бязбожніцай шчэ зраблю! І ў калгас прывяду! Дай час!

— Я цябе папярэджую, Халімон! — адно сказаў Міканор.

Ён першы пайшоў, паказваючы, што гаварыць больш няма чаго. Хоня пайшоў услед, няпэўна ступаючы ўпоцемку па незнаёмай разоры. З маркотай падумаў, што Міканор нейкі чэрствы стаў. «Саўсім не тое, што некалі!..»

Калі пералезлі цераз плот на двор, Міканор стаў зноў.

— Як не перадумаеш, паставім пытанне на ячэйцы, — прамовіў з пагрозай. — Не сакрэт — вытурым з камсамолу!

— Ето ваша дзело, — Хоня сказаў раптам спакойна, нават нібы — абыякава.

— Унь, як ты!.. — абурыўся Міканор.

— Так, як і ты!

Разыходзячыся каля хаты, упершыню не падалі адзін аднаму рукі.

АКТРЫСА

Яна стаяла ў тэатральным вестыбюлі. Адна.

Што прывяло яе сюды — краўчыку, нядаўняю выпускніцу вучылішча жаночага мастацтва? Мара аб падмостках сцэны? Так, мара была. Аднак дзяўчына ў той дзень не думала, што ўсё рашыцца так вольна, раптам...

Расчыніліся дзверы і сівагаловы дзядзька спатыкнуўся поглядам аб яе вочы, у якіх бяздоннем ззяла цішыня.

— Вы да каго? — спытаў ён.

Яна паціснула плячыма:

— Я... так сабе.

— Актрыса?

— Не.

— А ў самадзейнасці ігралі?

— Таксама.

— Што таксама — не іграла?

Яна кінула галавой і засмялася.

— Не любіце? — дапытваўся ён.

— Ды не! — запярэчыла Міра. — Люблю, вядома. Аднак у нашай самадзейнасці ўсё неяк несур'ёзна.

Дзмітрыю Міхайлавічу Ляхавецкаму, галоўнаму рэжысёру Мукачэўскага тэатра, што ў Закарпацці, «да зарэзу» была патрэбна актрыса на ролю Дунькі Бабурынай у п'есе «Вас выклікае Таймыр».

— Шкада, шкада, — уздыхнуў ён. А калі Міра выйшла, гукнуў услед: — І ўсё ж заходзьце! Актрысу ўсё роўна нам хутка не знайсці, а іграць трэба.

Так і адбыўся яе дэбют — з чатырох рэпетыцый. І адразу ж — прызнанне, поспех. І адразу шмат ролей: і бюсслёўных, і эпизадных, і такіх, як Анечка ў шэйнаўскім «Акіяне», і нават Кардэлія ў шэкспіраўскім «Каралі Ліры». Асабліва да сэрца ёй прыйшлася роля «з пярчынкай» — Жанчына з «Пасткі» Р. Тама. Прывабнасць, грацыёзнасць, авантурызм, жаргон і поўная свабода паводзін і манер у вышэйшым свеце — такім было аблічча бліскучай гераіні Міры — Кукліной. У тэатры гаварылі, што вобраз гэты скроены па ўсіх законах жаночага мастацтва, жартоўна намякаючы, напэўна, на былую прафесію актрысы.

Так, Міра Кукліна — актрыса, як кажуць, дарам божым. Яе школа — сама прырода, чые тварэнні адзначаны свабодай і натуральнай мудрасцю. Няма баязі перад цяжарам глыб традыцый. Няма падстаў занадта клапаціцца аб сучаснай модзе. Усё — новае. І пацігаючы свет, які ён ёсць, актрыса раскрывае перад намі дыялек-

тыку сваіх адкрыццяў у вобразах, ствараемых на сцэне.

Мы раскажам толькі пра адзін з іх — вобраз Наташы Аляксандравой у «Ста чатырох старонках пра каханне».

Яе Наташа — не з тых дзяўчынак, што пакутуюць з-за сваіх жа «іміклівых рытмаў палюбюных адносін», як прынята думаць пра гераіню п'есы Эдварда Радзінскага.

Так, ёй аднойчы «прапаліла абшывачку». Ад Фелікса, ад «першага», яна адмовілася. Сама. Так было трэба. Рашучы таварыш, — як сказала ёй, напэўна, Наташа пра сябе.

А далей?

Маладзёжнае кафэ. Тут музыка і вершы. Усё — цікава. І «прыставучы» Электрон ёй да спадабы. Дакладней, ёй, напэўна, больш падабаецца не сам ён, а тое, што з ім, такім вольным і разумным, яна ніколі не адчувае засмучэння. Яе свабода — ад пранікнёнасці, і каб не адна фраза Электрона, наўрад ці згадзілася б Наташа на віно і на праводзіны. Яна пачула ад яго, што людзям, не перайшоўшым ста двухгадовага ўзросту, уласціва спадзяванне на незвычайную сустрэчу.

І ўсмішліва хаваючы ў вейках пытанне, што гэта — толькі славесная гульня або ў ёй сапраўды жыве надзея і чаканне, — Наташа М. Кукліной павоўнамі зірнула на Электрона. Бо гэта ж тое, з чым і яна прыйшла сюды, хаця не думала, што ўсё вырашыцца так вольна, раптам...

Адбылася маўклівая дамоўленасць. Наташа прыняла ўмовы «гульні»: пнеўматыкай жартоўных фраз яны вядуць прыстрэлку нібыта па мішэнях. Так ім зручней, бо ў кожны момант можна ператварыць усё ў жарт, які ўрэшце ні да чаго не абавязвае...

А жарты бываюць розныя. Адзін з іх запаву Наташы ў сэрца:

— Вось я кажу: «Дайце мне вялікае, чыстае, сапраўднае». А мне адказваюць: «Вазьміце слана і памыйце яго ў ванне». Вось табе вялікае, чыстае, сапраўднае.

Пра гэты жарт Наташа ўспомніць, калі гульня іх з Электронам будзе абодвума прайграная. І з гэтай сцэны ў спектаклі набывае сілу маральны канфлікт, гучанне якога выходзіць далёка за межы інтымных узаемаадносін двух закаханых. Тут ідзе спрэчка высокага пачуцця з ахоўным скепісам, ідзе барацьба за сцвяр-

джэнне прыгожых, узнёслых слоў, калі за імі стаіць «вялікае, чыстае, сапраўднае». І ўсе старонкі ролі ў М. Кукліной спісаны ваяўнічай і трапяткой абаронай высакародства ў маральным абліччы чалавека.

Тады, у кафэ, яна паверыла ў мару, надзею Электрона. І з гэтай верай яна праходзіць усе сем кругоў ада, адваргаючы тэорыю «памытага слана».

Наташа ў М. Кукліной — рашучая і моцная натура з незалежным і гордым сэрцам. Быў бы Электрон і больш бліскучы мужчына, «супермен», яна не стала б вымальваць каханьня. Яе клопат аб больш значным — аб сутнасці жыцця, аб сутнасці чалавека. Вялікі грамадзянін, які калісьці на стаянцы расказаў свой невясёлы анекдот пра «памытага слана», — галоўны «апанент» для Наташы-Кукліной у яе вялікай спрэчцы.

Часам у размовах аб п'есе Э. Радзінскага чуюцца пытанні: навошта спатрэбілася аўтару ў фінале смерць гераіні, што ёй ён хацеў сказаць?

Калі глядзіш спектакль на сцэне Гомельскага тэатра, дзе ўжо другі сезон працуе М. Кукліна, такіх пытанняў не ўзнікае.

Смерць гераіні ў Э. Радзінскага суседнічае з другім з'яўленнем на сцэну Вясялага грамадзяніна, былога балалаечні-

ка, а цяпер ілюзіяніста. Ён кажа:

— Для ілюзіі, птушачкі мае, казавачкі, заўсёды патрэбен партнёр. Для ілюзіі заўсёды патрэбны двое.

І — смерць...

Зала думае. І чуе яе голас, жывы:

— Я была шчаслівая.

Ілюзія? Партнёр? Памыты слон?

Ці — вялікае, чыстае, сапраўднае?

Сцэнардэса Наташа Аляксандрава загінула, ратууючы людзей.

«...Яна ўсіх выпускала, выпускала... Выпускала пасажыраў і не паспела».

Смерць Наташы ў М. Кукліной — удар па скептыцызму, адказ бязвер'ю, бяскрыласці, ілжывай фразе.

Яшчэ — трагічная перасцярога аб тым, што мы губляем, калі хаваемся ад шчасця, нібыта адмаўляючыся ад фарфоравага слонікаў, якія дзе-нідзе яшчэ пасуцца на сервантах.

Яшчэ...

Аднак, каб усё зразумець, трэба ўсё гэта з ёй разам перажыць, бо, як сказаў адзін з нашых сучаснікаў, «калі справа датычыць жыцця і смерці, выступае штосьці большае за логіку і гэта большае можа перадаць толькі мастацтва».

Мастацтву Міры Кукліной уласціва такая якасць.

Георгій КОЛАС

РАДНІЯ

Міхаіл ДЗЕМІН

Апавяданне

У яе быў цёмны, рэзка акрэслены твар. Гады ляглі на яго, ссушылі, пасеклі на дробныя маршчыны, і толькі ва ўсмешцы, у мяккай яе ўсмешцы, ды яшчэ ў вачах, поўных блакіту і дзіўнага спакою, угадвалася былое характэрнае... Яна стаяла ля веснічак — прамая, белавалосая, уся апырскаяная раннім сонцам.

— Справа прастая, — сказала яна. — Калі ўжо вам так прыйшлося да спадабы, то веранду можна, вядома, здаць...

Гэты дом мне спадабаўся адразу. Чысты, са светлымі ліштвымі, аздобленымі разьбой, ён узвышаўся наводшыбе — на краі асінавага цяністага яра, дзе моцна пахла прахалодай і нагрэтай карой.

Адразу ж за ярам пачыналася аўсянае поле.

Зыбкая плёнка спёкі ахутвала аўсы. Пыльны вецер кратаў іх, і тады клаліся на пасеў, пярэсцячы яго, няроўныя сінія палосы. Хваліста і бязмежна распасцерлася гэтае поле; яно ўзнімалася ў неба, непрыкметна злівалася з ім. Я паглядаў на палосы ветру, на гарачую сінь, што лілася зверху, і здавалася: неба пачынаецца адсюль — за агароджай сельскага дварыка.

— Сям'я ў мяне, канешне, немалая, — гаварыла бабуля. — Дуся з зяцем, ды ўнукі, ды яшчэ радня... Але вам будзе ціха! Мы тут мірна жывём.

Яна ўсміхнулася, цырымонна падціскаючы губы, і адразу ж твар яе пакрыўся драбніткамі зморшчынкамі, памякчэў і нібы пасвятлеў.

— Ды і то сказаць, чаго б гэта раптам не мірыцца? Я так думаю: чым больш вакол радні, тым веселей і спакойней.

Тут і сапраўды было на дзіва ціха.

Сіні стэп, і дуплістыя зараснікі, і цёплае, лянёвае лепятанне лістоты, і твары людзей, што жылі ў гэтым доме, — усё было абліта спакоем. І, магчыма, таму так лёгка післася мне тут!

Я прыехаў, стаміўшыся ад горада, ад гулу і мітусні яго... У кожным з нас жыве туга па зямлі. Гэта старажытная туга, яе не пазбыцца нікому. Дзе б мы ні блукалі і чым бы ні былі захоплены, яна абуджаецца час ад часу, гоніць у бок ад вялікіх дарог, да дымных асёліц і ціхіх аўсоў.

І вось цяпер, пасля доўгага перапынку, я жыў, нібы зноў далучаючыся да зямлі, да пахаў і фараў, да няхітрых размераных будняў.

Я жыў на верандзе, у халадку, сярод траскучых ільняных фіранак. Працаваў, і адпачываў там, і слухаў чужое жыццё.

На досвітку, калі плавацца цені і яшчэ не скончыўся сон, я ўлоўліваў ледзь чутную мітусню за сцяной, шорахі, ракатанне прымуса і прыглушаны шэпт гаспадыні маёй Настасі Пятроўны:

— Дуся, чуеш? Ды ты ачомайся, пара!

Паспешліва і дробна стукалі за вокнамі абцасікі. Дуся працавала санітаркай у мясцовай бальніцы і ішла рана, як толькі пачынала віднець.

І зноў засынаў дом, і затым, ужо яснай раніцай, будзіў яго хрыплаваты, развалісты голас зяця Сымона.

— Маці! — зычна клікаў Сымон. — Ты дзе, маці? Ліні, даражэнькая, памыцца!

Саўгасны маляр, ён ішоў па справах няспешна і ў розны час.

Адразу пасля яго адыходу завалодвалі домам дзеці: два гаспадыніны белагаловыя ўнукі і Алёшка (гэты быў крыху старэйшы) з крамянімі шчокамі, абсыпанымі рабаціннем, Сымонаў пляменнік.

Алёшка быў чалавек дзелавы і вельмі заняты. Цэлымі днямі ён завіхаўся на дварэ, штосьці стругаў там і ладзіў, заклапочана шморгаючы носам. Часам ён затойваўся пад ганкам: фантазіраваў голасна, мармытаў, успамінаючы, мусіць, чытаных кнігі.

— Прызнавайся! — бубніў ён глуха. — Няма чаго адракацца. Нам вядома, хто ўкраў тайну шыфру.

І замаўкаў ненадоўга. А потым — грубым голасам:

— Я кахаю гэтую жанчыну. І не выдам яе...

А праз мінуў ўзнікаў з глыбіні двара адчайны лямант:

— Ба-абуля, чаму Алёшка рагаткай цэліцца!

Сярод дня ў спякоту, у самы сухмень, старая ішла з дзецьмі ў ягады. Над навакольнымі лясамі клубілася спёка, цягучая і белая, і бег шырокі мерны шум, і перападалі рэдкія дожджыкі; гэтым летам быў на дзіва багаты ўраджай суніц!

Яны вярталіся не хутка — стомленыя, ад іх пахла гарачымі смоламі і ягдным пахучым сокам.

А ўслед за тым — на зыходзе дня — збіралася на вячэру ўся сям'я, і тут таксама была Настасся Пятроўна ў цэнтры спраў і ўсіх размоў.

— Маці, дзе ты? Ах, каб зараз малачка халодненькага...

— Ён зноў цэліцца, бабуля, глянь!

— Гэта ўсё, цёця Насця, брахня...

— Вы б хоць, мама, прыселі, перадыхнулі. Ад цямяна да цямяна на нагах, жартачкі!

— Нішто, — гаварыў усмешлівы, мяккі старэчы голас. — Адпачну на тым свеце. Там ужо адпачну! Гэта ўсё нішто, дзеткі... Вось сырадою — каму?

І доўга яшчэ вячэрала за сцяной, стукала лыжкамі і вяла размову удалая гэтая сям'я.

Так, тут было ціха! Але аднойчы, праз месяц, я пачуў уначы загадкавыя, смутныя словы. Я пачуў...

Са званам расчыніліся дзверы. Увайшоў Сымон. (Я пазнаваў цяпер кожнага па кроках). Ён увайшоў, цяжка ставячы ногі, уздыхаючы і мармычучы незразумела:

— Гэта як жа? Паклікаў, значыцца, у госці — і сам пакрыўдзіў? Ну, добра, чакай...

Тады дакорліва і нягучна загаварыла Настасся Пятроўна. Галасы іх перасякаліся.

— Не трывож людзей, Сымон, кладзіся! Раніцай разбярэшся.

— Не магу... Ах, пакрыўдзіў мяне! Сам жа, бачыш, паклікаў да сябе і сам... Не, як жа? Ну, добра!

— Спі! — крыкнула яна строга. — Каму кажуць!

— А ты чаго камандуеш? — сказаў ён раптам нявыскажана высокім голасам. — Хто ты тут ёсць? Ты ж ніхто нам, пусты гук, а туды ж — моду ўзяла! — камандуеш...

Сказаў і нека адразу прыціх.

Было цяжкае маўчанне Потым з цемры, з-за

Мал. Ю. Пучынскага.

дашчатай сцяны, прасачыўся перарывісты, няцвёрды шэпт:

— Маці, чуеш, маці...

— Ну!

— Спіш?

— Заснеш тут з вамі...

— Злуеш, га?

— Ды не. Чаго там! Хоць, канешне...

— Гэта, маці, усё так — па дурасці, у гарачцы.

Пакрыўдзілі ж! Чуеш, маці, ты кінь, не сярдуй!

— Ну, чаго ты прычапіўся, на самай справе, якая я маці?

— Ты мне маці!

Чуваць было, як ён варочаецца там — чыркае запалкай, прыкурваючы, і пасопвае густа.

— Наконт гэтага ты не маеш права. І спрацацца не можаш! Маці, і ўсё тут... Я пагібель тую, кроў людскую сам бачыў — ведаю, чым пахне. І не злуй ты на мяне, дурня акаяннага. Чуеш, Насця! Настасся! Маці!

Незразумелая гэта размова здзівіла мяне і ўстрымвала чамусьці. На самай справе, хто яна? Кім яна даводзіцца ўсім тут! Штосьці, безумоўна, тоіцца за словамі Сымона. Але што?

Халодным бляскам напоўнена была ноч; яна хілілася ўжо к канцу. Дзесяці на захадзе, за краем раўніны, варушыўся павольны гом. Зеленаватыя зарніцы паморгвалі адтуль.

Зрэдку ўспыхваў вецер. Ён прыносіў з сабою душны пах зарэчных лугоў і разапрых пакосяў, цяжка і шумна хістаў кусты пад вокнамі. Мне не спалася (я прывык працаваць начамі) і не пісалася цяпер.

Вецер скробся аб шыбы, пасвістаў і нарастаў. На непагадзь, падумаў я, на непагадзь...

З панылым скрыпам, які, здаецца, хапаў за душу, расчыніліся знадворныя дзверы. Хтосьці, павольна і лёгка ступаючы, прашалася па прыступках ганку. І я ўбачыў Настасю Пятроўну.

Уся ў белым, прамая і сухенькая, яна стаяла, закінуўшы твар, глядзела ў цемру, на захад, туды, дзе глуха і аддалена пабліскала навальніца.

Яна глядзела на захад, і ноч абвявала яе, і млечны шлях блішчэў, асыпаючыся над ёй; была пара зарападаў.

Сарвалася няяркая зорка — чыркнула і пагасла каля яе твару. Яна пагасла, але мне здалася на імгненне: святло засталася і ломка і тоненька цячэ па запалай, зморшчанай шчацэ...

Абудзіў мяне знаёмы, раскацісты голас Сымона:

— Маці! Ліні, даражэнькая, памыцца...

Усё ў доме ішло сваёй чаргой, усё аставалася ранейшым. І ў прызначаны час яна увайшла да мяне, асцярожна абдымаючы цяжкі гладыш, і павярнулася да дзвярэй. Але задумалася і павольна, быццам нехаця, апусцілася на лаўку ля сцяны.

— У вас папяросы не знойдзецца? — спытала, — Я наогул не куру. Так, калі-нікалі.

Яна закурыла асцярожна. І доўга сядзела, пазіраючы на папяросу, трымаючы яе ашчадна кончыкамі пальцаў і прыжмурваючыся ад дыму.

Затым узняла вочы.

— Помніцца, калі мужа на фронце забілі... Яна сказала гэта нетаропка, з нейкай нават сарамлівасцю. А асабліва калі потым загінуп першы сыноч... Я, бывала, расстараюся дзе на закрутку, закуру, і ў галаве закружыцца адразу і нібы лягчэй зробіцца.

— Дык гэта што ж? — сказаў я разгублена. — І муж і сын...

— Так, — сказала яна. — Два сыны.

Рот яе зварухнуўся і падціснуўся. Па твары, па сухіх, абцягнутых скулах прайшоў кароткі цень.

— Усе прапалі... Муж — ён адразу, а дзеці — у сорах трэцім, у Заходняй Украіне. Як ёсць усе — да аднаго!

— А Дуся? Яна не дачка хіба ваша?

— Ды не, па праўдзе кажучы. — Старая акурата патушыла акурак. — Дуся — нявестка мне, за

сынам была, за старэйшым... Так і астатася — замест дачкі... Цяпер за Сымона выйшла; іхняя справа маладая, канешне.

Яна ўздыхнула, паглядзіла дрыготкімі пальцамі хустку.

— Сымон — мужык нядрэнны, сумленны, паважны. Іншы раз, бывае, ускіпіць крыху, але гэта рэдкасць... Мы наогул жывём добра. Дружна жывём. Ціха.

— Ну, а ўнукі гэтыя? Яны...

— Таксама розныя! Адзін — Дусін, цяперашні, другі — яе сястры.

Я сказаў, запінаючыся:

— Значыцца, тут у вас па сутнасці нічога і не асталося крэўнага...

— Ну, чаму ж! — Настасся Пятроўна паднялася нетаропка, усміхнулася, сабраўшы маршчынкі ля вачэй. — Тут крэўнае ўсё мне. Нас што звязала? Бяда... А гэта ўжо — самае крэўнае!

Яна стаяла ля вушака, склаўшы пад грудзямі рукі. Я глядзев на яе, на гэтыя рукі, шурпатыя і цёмныя, колеру зямлі, на слабыя плечы гэтыя; яны шмат зналі страт і гора, і вынеслі яго, і прынялі на сябе чужы лёс. І ўсё гэта проста, без мітусні, у непакіснай, бяскрытнай яснасці... Ужо збіраючыся ісці, лёгка дакрануўшыся да дзвярэй, яна сказала, памарудзіўшы крыху:

— Іншы раз, вядома, успомніцца, сумна стане... Але я так думаю: загінупшых помніць трэба, а жывых любіць.

І яна заспыхалася, бо з пакоя клікаў яе, заходзіў ад крыку белагаловы, пакрыўджаны некім малы.

Зноў цяжкі і мяняліся дні, і, як заўсёды, раніцай, яшчэ да сонца прачынаўся нягучны голас. Над усім тут — над зялёным акуратным дварыкам, над градкамі, саджанцамі, над шумнай дзіцячай гульнёй — уладарыла Настасся Пятроўна. І вечарамі збіралася за сцяной, гутарыла і стукала лыжкамі гаспадарова сям'я... Яна гутарыла пра надвор'е, пра асеннія справы.

Лета пераламалася ўжо, ад яра пахла прэллю, і авёс наліўся і парываў, ён плёскаўся, абцякаючы дом, і пабліскаваў глянцавіта. Усё часцей заходзілі з поўдня халодныя, вясёлкавыя дажджы. І неба ў прамежках было бліскучае, адмытае дабяла.

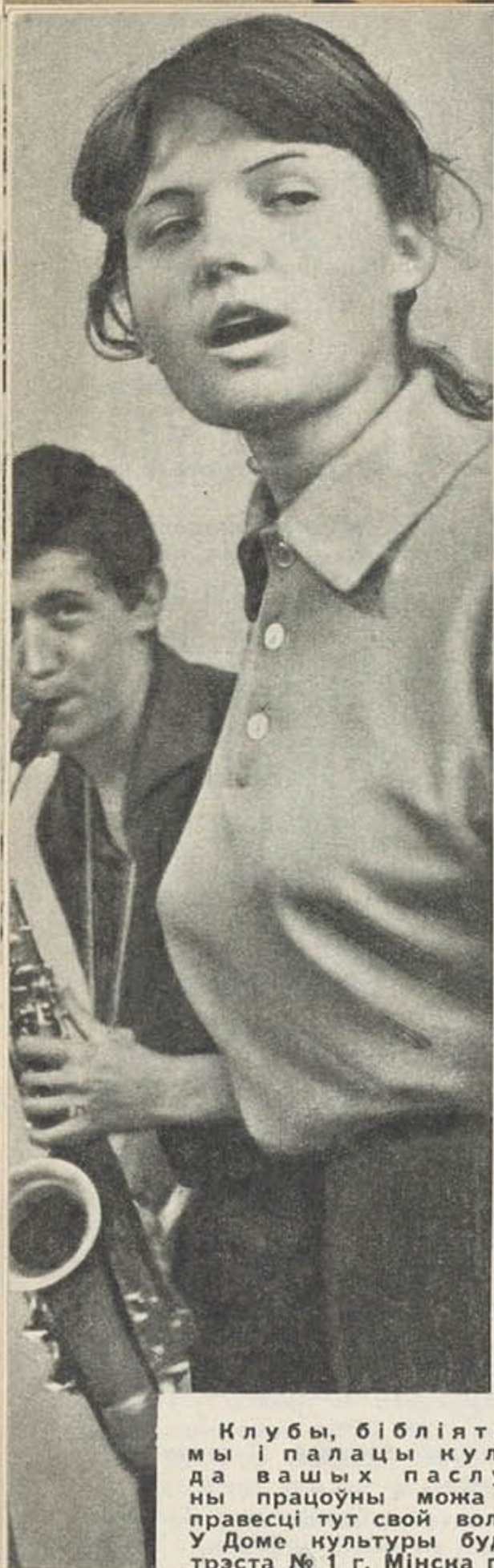
Мне часта сніцца і цяпер стэпавае, высокае неба і гэты дом на краі яра.

(З часопіса «Советская женщина».)

Кастусь ЦВІРКА

Дождж

На маленькіх ножках
Па крывых дарожках
Да нашых стрэх
Дожджык прыбег.
Да паўдня вясёла
Скакаў наўкола.
Па дзвяры тупацеў,
Па акне лапацеў.
Потым знік —
І ў момант
Сціхла каля дома.
Дзе ж ён дзеўся, дождж рабы!
Мо пабег за дубы!
Выскачў Борык
На панадворак.
Стаў,
Здзіўлена глядзіць:
Дождж на траўцы ляжыць!

ПЛЮС ДА ЗАРПЛАТЫ

Вы атрымалі зарплату. А ці ведаеце вы, колькі ў нашым штодзённым жыцці ёсць да гэтай зарплаты плюсаў?

На здымках, якія зрабіў наш фотакарэспандэнт Ул. Вяхотка, вы убачыце частку таго, што атрымліваюць працоўныя ад дзяржавы, ад грамадства ў дадатак да зарплаты.

Клубы, бібліятэкі, дамы і палаты культуры да вашых паслуг. Кожны працоўны можа прыемна правесці тут свой вольны час. У Доме культуры будаўнічага трэста № 1 г. Мінска працуюць тэхнічны кабінет, бібліятэка, спартыўны комплекс, розныя гурткі.

На здымку: удзельнікі мастацкай самадзейнасці Валодзя Фельгін і Ала Грыдчык на рэпетыцыі.

Прафілакторыі, санаторыі, дамы адпачынку. Тут за невялікую плату можна добра адпачыць, а калі трэба — падлячыцца.

На здымку: рабочыя Мінскага трантарнага завода, якія прыехалі пасля работы ў свой прафілакторый-санаторый.

Медыцынская дапамога ў нашай краіне бясплатная.

На здымку: фельчар медпункта Надзея Вераменка вымярае ціск крыві ў работніцы Мінскага велазавода Галіны Хекалавай.

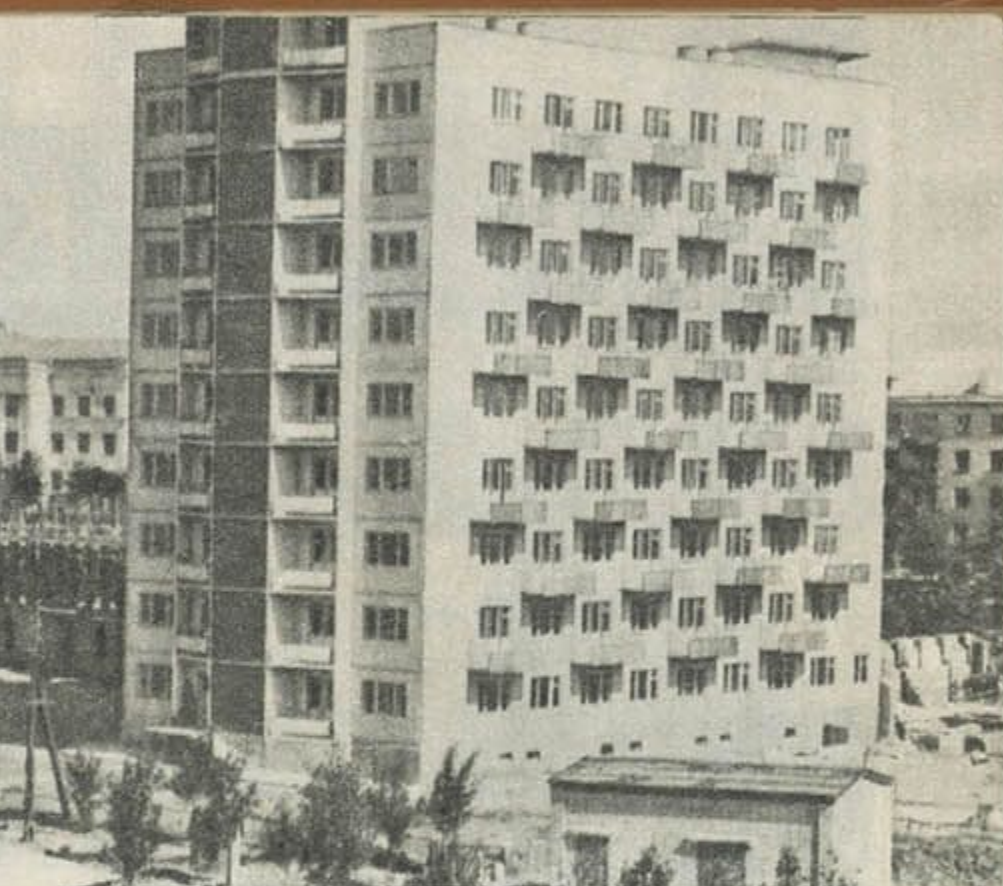
ПРАЦЯГВАЕМ РАЗМОВУ...

Неяк аднаго разу, прыехаўшы да знаёмых на дачу, я сядзела пад маладзенькай яблынькай. Якое хараство! Вакол цішыня, але гэта толькі здаецца: прыгледзеўшыся, заўважаеш, што ўсё жыве, дышае, цягнецца да сонца. Вось-вось расцвітуць ружы. Пад свежымі ярка-зялёнымі лісточкамі яблынькі чырванеюць маленькія, з арэх, яблычкі. Уяўляю: хутка нальюцца яны сокамі зямлі і сонца, прынясуць чалавеку асалоду і радасць.

І вось ён, чалавек, які, напэўна, самы першы сарве недаспелы яблык. Гэта дзевяцігадовы сын маіх знаёмых, а з ім разам дзве дзяўчынкі і хлопчык, яго сябры. Як не падзяліцца малому з імі сваёй радасцю: у клетцы сядзяць два бялюткія трускі. Дзеці мяне не заўважаюць, яны, прысеўшы на кукішкі, з цікавасцю разгля-

даюць трусцянят. І раптам разгараецца спрэчка: як іх лепш назваць — Пушок і Вавёрачка ці Марс і Венера? Нарэшце, перамагаюць зямныя назвы. Праз хвіліну я заўважаю: адна з істот, якая толькі што займела ўласнае імя, сядзіць на руках у дзяўчынкі з двума блакітнымі капронавымі бантамі. Дзяўчынка пяшчотна прытуліла да сябе мякенькі камячок, гладзіць яго па спіnce і на мігі нешта тлумачыць сваім сябрам. Столькі радасці ў яе вачах, столькі захаплення!

А пазней, падвечар, малыя заўзята гулялі ў пошукі шпіёна. Паспрачаўшыся, хто сёння будзе шпіёнам, дзеці рассыпаліся ва ўсе бакі, а «шпіён» сігануў за куст парэчак і там надзейна прыхаваўся. Дзеці бегалі і ці то наўмысна, ці то сапраўды доўга не маглі знайсці «пару-

Бясплатна вучаца нашы дзеці ў школах. Бясплатна займаюцца рознымі відамі спорту. Дзяржава бярэ на сябе гэтыя немалыя выдаткі. На здымку: 60-я сярэдняя школа г. Мінска. Урок вядзе Марыя Аляксандраўна Хрушчова.

Сёлета ў Мінску адбылася Усесаюзная спартакіяда школьнікаў. Фінальны забег дзяўчат на сто метраў.

А колькі сроднаў выдаткоўвае дзяржава на жыллёвае будаўніцтва, на стварэнне і ўтрыманне дашкольных устаноў!

Вось толькі некалькі лічбаў: За кошт дзяржаўных сроднаў і сродкаў жыллёва-будаўнічай кааперацыі ў Мінску за сем месяцаў уведзены ў эксплуатацыю 32 новыя добраўпарадкаваныя дамы і адзін інтэрнат агульнай жылой плошчай звыш 77.600 квадратных метраў. Пабудаваны 7 дзіцячых садоў і ясляў на 1.540 месцаў, бальніца на 170 ложкаў і паліклініка. На здымку: новы жылы масіў вырас у Мінску па вуліцы Талбухіна (Волгаградскі мікрараён).

Дзіцячы сад Мінскага радыёзавода ўлетку звычайна выязджае на дачу. «Небяспечная» пераправа. Так загартоўваюцца будучыя турысты.

шальніка граніцы». Разам з усімі гуляла і тая дзяўчынка з блакітнымі капронавымі бантамі, якая раніцай трымала на руках Пушка. І як было прыемна бачыць, што дзяўчынка гэтая жыве адным жыццём, аднымі інтарэсамі са сваімі аднагодкамі.

А яна ж глуханямая!

Чыстыя дзіцячыя сэрцы не адштурхнулі яе, сябры толькі ім адным вядомымі шляхамі навучыліся тлумачыць Тані, чаго ад яе патрабуюць, што хочучь ёй сказаць, у якія гульні збіраюцца гуляць. І Таня — найпершая ўдзельніца ўсіх дзіцячых забаў. Дзяўчынка так асвойталася і так смела ўвайшла ў калектыў, пасябрала з ім, што адчувала сябе ўпэўнена і ані не думала пра сваё калецтва.

Мабыць, я забылася б на гэты выпадак, каб не пісьмо ў рэдакцыю ад Люды з Міжрэчча. Вось што яна расказвае:

«Ніколі яшчэ я не пісала да вас, але гэтае пісьмо прымусяў напісаць мяне артыкул, надрукаваны ў «Работніцы і сялянцы», № 6 за 1965 год. Артыкул А. Васільевай «Не адзін — чалавек» мяне вельмі ўсхваляваў, бо мой лёс вельмі нагадвае лёс Надзі Чарнёнак. Я, можна сказаць, таксама адна... Адна... Якое страшнае гэтае слова, а прычынай з'яўляецца, пэўна, тое, што я нашу акуляр і ў мяне дальназоркасць. Мне таксама, як і Надзі, зусім не

хочацца сустракаць святы. Мае аднагодкі (мне ўжо 17 гадоў, я скончыла 10 класаў) будуць весяліцца, а я хоць і пайду ў клуб, але буду ўвесь вечар стаяць ля сцяны, бо дзяўчаты саромеюцца са мной танцаваць. А калі яны са мной пасварацца, то называюць мяне «ачкастая».

Дарагая рэдакцыя! Прашу паведаміць мне на старонках вашага часопіса, ці праўда гэта, што насіць акуляр — сорамна? «Чалавек, калі ён жыве сярод людзей, — я ў гэта цвёрда веру, — ніколі не адзін», — піша А. Васільева. Але чаму я адна? Чаму? Сапраўды, ёсць людзі чулыя, вельмі ўважлівыя. Але сярод маіх сябровак (калі можна назваць іх сяброўкамі) такіх няма. Яшчэ раз прашу, дарагая рэдакцыя, адкажыце, калі ласка, на маё пісьмо.

Люда Р.»

Люда пытаецца: ці праўда гэта, што насіць акуляр — сорамна? Дзяўчынка не паведаміла свайго адрасу, саромеючыся не толькі сваіх сябровак, але і супрацоўнікаў часопіса. Ставячы такое пытанне, Люда сёння не можа сама на яго адказаць, але яна зразумее, што ёй няма чаго саромецца. А пакуль мы скажам Людзе, што мільёны людзей носяць акуляр і ніколі не лічаць сябе непаўнацэннымі, і ніхто не думае, што яны не варты павагі.

ДАЙЦЕ КНІГУ СКАРГАЎ!

Добрае дзявочае паліто, якое пашыта на магілёўскай фабрыцы імя Валадарскага.

Такія прыгожыя сукенкі шыюць у Маладзечна на камбінаце штучнага футра.

...У Мішы, другакласніка з 63-й мінскай школы, — вялікія шэрыя вочы, тоненькая шыйка і кніжка казак у руках. Побач з іншымі дзецьмі яго ўзросту, жвавымі і цікавымі непаседамі, ён выглядае сталейшым. Хлопчык стаіць побач з мамай і сястрой, якія разглядаюць паліто, і ўвесь час імкнецца разгарнуць сваю кнігу. Яму перашкаджаюць: то маці, то сястра, то прадаўшчыца здымаюць з вешалкі паліто і напінаюць яго на Мішу.

Пасля, адышоўшыся, паглядзяць, пакруцяць хлопчыка туды-сюды.

— Не, — рашуча кажа Зінаіда Фёдарэўна Ціванава, прадаўшчыца.

— Не, — уздыхае сястра і з жалем глядзіць на Мішу.

— А можа? — усё яшчэ спадзяецца маці і, прысеўшы, спрабуе нешта паправіць. — Калі падкараціць ды рукавы падшыць, можа і нічога? Ці яшчэ што памераць?

Па яе тону чуваць, што магазін дзіцячага адзення на праспекце Леніна — не першы, які яны наведальі, і размова гэта таксама не першая.

— Ёсць яшчэ адно, толькі, мусіць, яго і мераць не варта, — кажа Зінаіда Фёдарэўна.

Доўгае, чорнае з чорным каўняром паліто нагадвае белікаўскі футарал. Калі ў яго засоўваюць Мішу, ён спалохана пазірае на маці («няўжо купім»), на сястру («чаму ты маўчыш?») і нечакана заліваецца слязямі. Худзенькія плечы пад цяжарам саліднай вопраткі апускаюцца, і хлопчук выглядае пакрыўджаным і вельмі няшчасным.

— Не, — рашуча кажа на гэты раз маці і бярэ Мішу за руку. — Да пабачэння. Дзякуй вам за ўвагу. Мы прыйдзем у наступны раз.

Зінаіда Фёдарэўна прыстройвае злашчаснае паліто ў агульны рад з іншымі, такімі самымі.

— Не бяруць, — разважае яна, — і наогул правільна робяць. Хіба на такога чалавека можна яго апрануць? Маленькі, худзенькі. Яму б што-небудзь лёгкае, прасторнае...

«Футарал» пашыты на Баранавіцкай швейнай фабрыцы. Цана — 36 рублёў, колер чорны, каўнер таксама чорны.

Калі раскажаць пра гэты эпізод людзям, якія распрацавалі мадэль, пашылі паліто, то яны, напэўна, запярэчаць: «А чым яно дрэннае? Акуратнае, строгае, простае. Урэшце, гэта ж на хлопчыка, а не на дзяўчынку».

Але ёсць розныя хлопчыкі. Такія, як Міша, — ціхія, сарамлівыя, з задумлівымі вачыма. І такія, як Юра, якому мы ў той дзень памагалі купіць плашч, — вёрткія, круглыя, нібы мячык, з ружовымі шчокамі і падрапанымі каленямі (хоць, здаецца, і Юру не падышло б такое адзенне).

Побач з «футаралам» вісіць другое паліто ўсё той жа Баранавіцкай швейнай фабрыкі. Модная тканіна — шэры драп з лёгкімі белымі варсінкамі, лёгкі паясок, прыгожа адструганы каўнер — і вакол паліто тоўпяцца бацькі. Шкада, што паліто можна купіць толькі для хлопчука старэйшага ўзросту.

Які вывад напрашваецца з гэтых параўнанняў? Мы не ма-

ем права сцвярджаць, што нашы швейныя фабрыкі ствараюць толькі непрыгожыя, нязручныя рэчы. І шчы ўмеюць, і фасон распрацаваць умеюць, і аддзелку падабраць. Але ж побач з прыгожымі паліто ўсё яшчэ вісяць і «футаралы»!

Іншы раз глядзіш на прылаўкі магазінаў і дзіву даешся: ляжаць рэчы сучасныя, прыгожыя, зручныя, а побач — няўключныя, змрочныя, старамодныя. Вось хаця б у секцыі дзіцячых галаўных убораў. У асноўным — вырабы мінскай фабрыкі «Рот-фронт». Салатнага колеру шапачка з маленькім казырком для дзяўчынкі, шэрая асенняя шапачка для хлопчыка ці шапка, што нагадвае лётчыцкі шлем (яна, дарэчы, вельмі папулярная) — гэта прыгожа. А побач — чарнільна-фіялетавае капялюш з бантам ці з ружовымі кветкамі. Яго крытыкавалі і два, і тры, і, напэўна, пяць гадоў назад, а вось ён шыецца, прадаецца ў магазіне да гэтага часу.

Каля гэтага капялюша пакупнікі наладзілі цэлую дыскусію, дзе, на жаль, галоўнай абаронцай безгустоўнасці выступала прадаўшчыца:

— Іх выпускаюць таму, што купляюць. Цяпер не сезон, а восенню ці вясной — дык ахвотна бяруць...

Бачыце, і паліто, і капялюшыкі, і дзіцячыя кашулі, пашытыя нават на адной фабрыцы, бываюць розныя — адны прыгожыя і зручныя, ад другіх адварочваецца самы пераборлівы пакупнік. Здавалася б, прадпрыемству застаецца зрабіць толькі адзін крок уперад, даць дарогу ўсяму прыгожаму

Завітай, Люда, на любое прадпрыемства, ва ўстанову, і ты ўбачыш, колькі людзей працуе ў акуларах. Колькі цудоўных рэчаў яны робяць, колькі каштоўных здабыткаў культуры даюць людзям! А на тых, што не разумеюць гэтага, не крыўдуй. Яны ўвогуле можа і някепска людзі, толькі ніяк яшчэ не могуць пазбыцца старых поглядаў, калі людзі, няўзброеныя медыцынскімі ведамі, лічылі самы дробязны фізічны недахоп за непараўную хібу. Чалавека ацэньваюць не па тым, як ён выглядае, а па тым, якая ў яго душа, розум, рукі, што ён дае грамадству, якую карысную справу робіць.

Разумны, культурны чалавек ніколі не абразіць таго, каго напаткала бяда. Дзяўчаты, якія саромеюцца танцаваць з табой, Люда, яшчэ маладзенькія, яны зразумеюць сваю памылку і папскадуць аб ёй. Пройдзе яшчэ нейкі час, пакуль яны адыдуць ад старых уяўленняў. А пакуль ты сама не цурайся сябровак, бо і ад цябе таксама залежаць твае адносіны з імі. Перш за ўсё, не лічы сама сябе няшчаснай, табе даступны ўсе радасці жыцця. Ты вучыся ў школе. І, калі меркаваць па твайму пісьму ў рэдакцыю, вучышся нядрэнна. Перад табой расчынены ўсе шляхі-дарогі. Выбярэш адну з іх, і павядзе яна цябе да шчасця. Могуць сустрацца і цяжкасці. Не палохайся, смела пе-

раадольвай іх, і ты ніколі не будзеш адзінокая. Няхай табе паслужыць прыкладам жыццё Галі С. з Мінскага радыёзавода. Яна хворы чалавек, інвалід. Хто-небудзь іншы на яе месцы апусціў бы рукі, а яна знайшла ў сабе сілы і ўпартасць вучыцца ў вячэрняй школе, працаваць на заводзе, быць прыкладам для сяброў. Сустраэнешся з Галіяй, пагутарыш з ёю — і ўпэўнішся, што перад табой сапраўдны чалавек, які горада любіць жыццё і імкнецца зрабіць яго лепшым. Галія не лічыць сябе адзінокай, хоць часам падоўгу змушана ляжаць прыкаваная да бальнічнага ложка.

Прыкладаў можна прыводзіць вельмі шмат. Успомні, як жыў і змагаўся Мікалай Астроўскі. Пазнаёмся з жыццём Героя Савецкага Саюза Зіны Тусналобавай-Марчанка. У час Вялікай Айчыннай вайны яна засталася без ног, без рук. Але не паддалася распачы, знайшла ў сабе сілы быць карыснай людзям. У яе добрая, дружная сям'я — муж і двое дзяцей. Напішы, Люда, Зінаідзе Рыгораўне, яна абавязкова прышле адказ. І тады — я ў гэтым упэўнена — маленькаю і нязначнаю здасца табе твая «бяда».

А. ЯЛАГІНА

А гэты касцюм ніхто не купляе: кішэні без клапанаў, шырокія штаны. Іх шыюць на гомельскай фабрыцы «Камінтэрн».

і зручнаму, — і праблема будзе знята з парадку дня. Але... пакуль што гэта яшчэ праблема.

Урэшце, чаго мы хочам ад дзіцячага адзення? Зручнасці, трываласці, прыгажосці і, нарэшце, элегантнасці. Наконт элегантнасці — асобная размова. Хто-небудзь усміхнецца: навошта тая элегантнасць, калі, скажам, уладальнік касцюма гуляе ў ім у футбол ці поўзае па-пластунску? І ўсё ж сілуэт, галоўная лінія бачны нават у такіх складаных абставінах. Параўнаем два спартыўныя касцюмы: першы — з вузкімі штанамі, з куртачкай, якая свабодна аблягае дзіцячую постаць, і другі — штаны і куртка трымаюцца на гумцы, шырокія манжэты зашпільваюцца на вялікія гузікі, а «маланка» сапсавалася і заменена шпількай.

Дзеці хутка растуць. Мінулай зімой паліто было для сына і па даўжыні добра і ў плячах свабоднае, а настала новая восень — яно вышэй калена, і рукі з рукавоў вылазяць ледзь не да локця. Зноў для маці праблема: купляць новае ці сезон пачакаць?

Вось чаму так ахвотна купляюць бацькі вопратку, якая сумяшчае дзве рэчы: і паліто, і плашч. Пакуль цёпла — насі плашч, пахаладала — прышпільвай футравую падкладку і каўнер, будзе паліто. І зручна, і памыць можна, і вырасці з яго не паспееш...

Відаць, не выпадкова людзі кажуць: малыя дзеці — малыя клопаты, а калі падраснуць... Глядзіць маці і дзіўціца: сын без лішніх напамінаў наваксаваў чаравікі, адпрасаваў штаны, паправіў каўнеры кашулі. Нават зірнуў у люстэрка. Праўда, не сказаў нічога, але сэрца мацярынскае і так зразумела: патрэбна новая сарочка. І не абы-якая, не ў брудна-шэрую клетку, якую іншы раз прапаноўвае швейная фабрыка імя Крупскай, а светла-карычневая ці блакітная, якая так пасуе да русых валасоў і сініх вачэй сына.

І дочки растуць. У адзін цудоўны дзень яны падзяляцца з мамай першым сакрэтам: іх клас запрасілі на вечар у суседнюю школу. А там — і вершы, і песні, і, вядома ж, танцы. Зноў захвалюецца маці: не ісці ж дачцы на вечар у старой школьнай форме, трэба новая сукенка. І грошы якраз знайшліся: бацька атрымаў перад святам прэмію.

А вось сукенкі не знойдзеш. І жоўтыя ёсць, і блакітныя, і ў кветачкі, толькі даччыной няма, бо ў кожнай з іх яна выглядае няскладнай, нязграбнай: худзенькія плечы, худзенькія рукі, ды яшчэ саромеецца перад прадаўшчыцай. А тая, перамераўшы сукенку пяць, не вытрымлівае:

— Ці варта перабіраць усе астатнія? Гэта ж не дарослы чалавек, а дзіця. Бачыце, рукі якія худыя... Тут самая прыгожая сукенка не мае выгляду. Вось падрасце — тады, калі ласка...

І нячулая ж ты дзяўчына, прадаўшчыца! Здаецца, і падбірала, і мерала, а пасля так пакрыўдзіла. Які ўжо тут вечар!

Гэта іншы бок справы — адносіны прадаўца і пакупніка, але не сказаць пра іх нельга. Музіць, ні адзін тэхнікум, ні адна школа не дадуць той чуласці, ветлівасці, шчырасці, таго вялікага такту, які неабходны работніку прылаўка. Прадавец павінен набыць іх самастойна, на сваім рабочым месцы.

І яшчэ адно, што асабліва неабходна для прадаўца, — быць не толькі пасрэднікам паміж прадпрыемствам і пакупніком. Трэба быць прадстаўніком культуры. Каб і прапанаваць з веданнем справы і, калі не падыдзе, не навязваць пакупніку непатрэбную рэч.

Скажам, купляюць дзяўчыныцы абнову. Паліто васільковае, з пушыстым каўнерыкам, вельмі прыгожае. Рада маці з дачкой, і прадаўшчыцы прыемна. Але ці спытае яна:

— З чым ты будзеш насіць гэтае паліто? З капялюшыкам ці з хусцінкай? І якая хусцінка?

Хутчэй за ўсё не спытае. А яны — маці і дачка — з радасці купяць у суседняй секцыі фіялетавае капялюш з ружовай кветкай. Ці чорную хустку, якая зробіць падлетка старэйшым гадоў на пяць. А чаму б прадаўцу не параіць:

— Калі будзеш купляць хусцінку, пашукай светла-шэрую. Ці ў гарошынку. А рукавічкі можаш зрабіць сама...

Не, яна, напэўна, не падкажа. Па сутнасці гэта не яе абавязак. Але калі крочыць па вуліцы шаснаццацігадовая дзяўчына ў элегантным паліто і недарэчным капялюшы, у прыгожай сукенцы і непатрэбных пацерках, у лёгкіх туюльках і

ПАКРАПІ

Кадр з кінафільма «Наш дом».

Кадр з кінафільма «Будуецца мост».

«Праз ледзяную імглу» — так называецца новая мастацкая кінааповесць, створаная рэжысёрамі Арнадзем Кальцатым і Львом Руднікам на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыю Дзмітрыя Васіліу.

Карціна расказвае аб жыцці і дзейнасці Уладзіміра Ільіча Леніна ў 1906—1907 гадах.

Знаходзячыся ў Фінляндыі, Уладзімір Ільіч дзейна кіруе работай Пецярбургскай партыйнай арганізацыі. Сюды да яго часта прыязджаюць сябры і саратнікі — Стасаў, Красін, Камо, Калінін.

У ролі У. І. Леніна здымаўся актёр Юрый Каюраў, Надзея Канстанцінаўна Крупская — актрыса Лілія Ахлопкава. У астатніх ролях заняты артысты Глеб Стрыжэнцаў, Алег Галубіцкі і іншыя.

Выпускаецца на экраны рэспублікі таксама новая мастацкая кінааповесць «Будуецца мост» вытворчасці кінастудыі «Масфільм».

Вось што расказвае пра гэту кінастужку рэжысёр-пастаноўшчык Алег Яфрэмаў:

— У аснову сцэнарыя наша-

га фільма пакладзены аднайменны нарыс пісьменніка Н. Мельнікава, які захапіў мяне сваёй вострынёй, зладзённасцю пастаўленых у ім праблем. Наша карціна расказае аб простых, добрых людзях працы, якія ствараюць жыццё. У ёй няма лёгка адмоўных персанажаў. Ёсць канфлікты, вострыя сітуацыі, але з усіх маральных выпрабаванняў людзі выходзяць пераможцамі.

У галоўных ролях заняты артысты тэатра «Сучаснік» — А. Табакоў, І. Кваша, Г. Валчок, В. Заманава, Л. Гурчанна, В. Землянікін, Я. Еўсцігнееў і іншыя.

З вялікай цікавасцю будзе прагледжана таксама новая мастацкая кінааповесць «Наш дом», пастаўленая рэжысёрам В. Проніным на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыю Е. Грыгор'ева. Гэта лірычная кінааповесць пра адну дружную маскоўскую сям'ю, пра нашых сучаснікаў, пра пераёмнасць традыцый у савецкім грамадстве.

Р. КАПЛЯ

панчохах са шкарпэткамі — тады сорамна павінна быць і прадаўцам.

Цяжкае і цікавае было наша падарожжа. Мы купілі плашч Юру, памаглі Барысу з мамай, якія ехалі ва Уладзівастан, купіць футра для сястрычкі, прымералі многа паліто і шапачак, параілі Алесю з татам, якую выбраць кашулю. Успамінаць пра гэта прыемна. Але ж у магазіне на нашых вачах давялі да слёз Мішу, і пайшоў ні з чым дванаццацігадовы Пятрусь, якому так патрэбны быў плашч.

Многа было цікавых сустрэч і задаволеных людзей. Але былі пакупнікі, якія вярталіся

дадому калі не пакрыўджаныя, дык засмучаныя. Ім сапсавалі настрой чорныя «футаралы» — паліто Баранаўіцкай швейнай фабрыкі, нязграбныя цёмныя плашчы для дзяўчынак, пашытыя ў Брэсце, цёмна-сінія ў белую палоску кашулькі для самых маленькіх — двух-трохгадовых, зробленыя ў Оршы, фіялетавае капялюшы мінскай фабрыкі «Рот-фронт» і многае іншае. І таму вельмі хацелася звярнуцца да прадпрыемстваў, якія выпускаюць у свет гэтыя нудныя, непатрэбныя рэчы, са словамі: «Дайце кнігу скаргаў! Мы запішам свае ўражанні!»

І. УГАЛЬНІК

ПАРА

Пра дзявочы гонар, дзявочую скромнасць

Гонар і скромнасць. Па-першае, ці не ўзаемавыключаюцца адно адным гэтыя паняцці? Ці можа горды чалавек быць і скромным? Думаецца, што не выключаюцца. І горды чалавек у той жа самы час можа быць і скромным чалавекам. Толькі гледзячы што мець на ўвазе пад словам гонар.

Лепш за ўсё, мусіць, нам з гэтай размовы і пачаць. Паспрабуем спярша высветліць: што ж гэта такое дзявочы гонар, што трэба пад гэтым мець на ўвазе?

Ідзе па вуліцы дзяўчына з ганарыста ўзнятай галавой і гэтак звысоку на ўсіх і ўсё пазірае. Ці можна сказаць пра такую, што гэта гордая дзяўчына? Я ўстрымаўся б ад такога паспешлівага заключэння. А калі, скажам, увечары я ўбачыў бы гэтую дзяўчыну з хлопцам і ўбачыў, што хлопец з ёй не проста ідзе па вуліцы, а яшчэ і паблагліва так паклаў руку на плячо ці ўзяў двума пальцамі за шыю і вядзе яе, нібы сабачку, — я, бадай, засумняваўся б: ці ёсць у гэтай дзяўчыны хоць колькі гонару? Калі ж дзяўчына, апроч усяго, яшчэ і дазволіла б хлопцу пры людзях цалаваць сябе — што, на жаль, здараецца не так ужо рэдка — тут ужо я і зусім не стаў бы ўспамінаць пра яе дзявочы гонар.

Хацелася б, каб мяне правільна зразумелі. Я не збіраюся даказваць, што маладыя людзі павінны хадзіць адно з адным толькі на пэўнай адлегласці. Нічога кепскага няма ў тым, калі яны пройдуць і пад руку. А можа і так здарыцца, што хлопец раптам пацалуе дзяўчыну не дзесьці ў зацішным кутку, а, як кажуць, на людзях, — і за гэта ні хлопца, ні дзяўчыну я таксама не стаў бы асуджаць вельмі строга. Ні ў тым, ні ў гэтым, паўтараю, нічога кепскага ўвогуле няма. Кепска іншае. Кепска, калі вось гэта раптам становіцца модай, становіцца як бы нормай паводзін. Кепска, калі маладыя людзі шпацыруюць па люднай вуліцы абавязкова ў абдымку і знаходзяць асаблівы смак у тым, каб цалавацца на перакрываваннях, нібыта публічна дэманструючы свае незвычайна кіпучыя пачуцці, хоць даўно вядома: чым мацнейшае і глыбейшае пачуццё, тым яно больш сціплае, яму проціпаказана ўсякая дэманстрацыя.

«Дзяўчат трэба вучыць большай павазе да сябе, да свайго жаночага гонару, — гаварыў Антон Сямёнавіч Макаранка. — Дзяўчыну трэба вучыць, каб яна нават прыемных ёй маладых людзей сустракала з некаторым перцам».

А цяпер пра моду.

Іншы раз ад вяскоўных дзяўчат, якія наглядзеліся маладзёжных фільмаў, можна пачуць: мы таксама хочам быць моднымі! Чым мы горшыя за гарадскіх?! І пачынаецца сляпое капіраванне моды: бязлітасна адразаюцца цудоўныя косы, шыюцца недарэчныя сукенкі, якія нібы стрыжжваюць дзяўчыну, купляюцца ўжо і зусім недарэчныя, не прыдатныя для мяккіх вяскоўных дарог і сцежак туфлі на «цвічках». І глядзець на гэта бывае вельмі сумна.

Мода пераменлівая. Косы, напрыклад, зноў пачынаюць уваходзіць у моду. Наўрад ці доўга пратрымаюцца і «цвічкі».

Ці азначае ўсё сказанае, што кожная мода, маўляў, ад нячыстага і не варта пра яе гаварыць?

Не, безумоўна. Нічога дрэннага няма ў тым, што дзяўчаты хочуць апранацца па модзе. Кепска, калі ў вёсцы некаторыя дзеячы культурнага фронту, «прапагандуючы» моду, скажам, на спадніцы або прычоскі, зусім забываюцца на выхаванне і развіццё добрага густу. Кепска, калі дзяўчына хоча быць апранутай або прычасанай абавязкова па апошняй модзе, а не ведае, што ёй пасуе, а што зусім не да твару. Праўда жыцця заключаецца не ў сляпым перайманні моды або такім жа сляпым адмаўленні ад яе, а ў харакстве, у адчуванні і разуменні прыгажосці.

Што ж датычыць бесцырымонных манер некаторых

ЦВІЦЕННЯ

гарадскіх і кінематаграфічных дзяўчат, то такую «моду» прапагандаваць ужо і зусім не варта. Супраць такой моды трэба змагацца. Змагацца, вядома, не якімі-небудзь адміністрацыйнымі мерамі. І змагацца за чысціню і прыгажосць адносінаў паміж юнакамі і дзяўчатамі павінны, як мне здаецца, перш за ўсё самі дзяўчаты. Вось тут і павінны прыйсці на дапамогу дзявочы гонар, дзявочая скромнасць. Скромнасць заўсёды, ва ўсе часы была ўпрыгожаннем чалавека. Асабліваю прыгажосць яна надае дзяўчыне.

І яшчэ пра адно забываюць нашы дзяўчаты. Узмоцненыя клопаты аб сваім знешнім выглядзе сапраўды могуць даць, так сказаць, пажаданы эфект: да гэткай дзяўчыны, напэўна, хутчэй можа падысці хлопец дзе-небудзь на вечары або на танцпляцоўцы. Але няхай такія дзяўчаты не радуецца: падыдзе да іх хутчэй за ўсё такі самы старанны руплівец моды, які бачыць галоўную вартасць дзяўчыны ў незвычайнай прычосцы або ў сукенцы мудрагелістага крою. А хто ж не згодзіцца з тым, што галоўнае ў чалавеку ўсё ж не сукенка. Нездарма даўней гаварылі: па адзежы страчаюць, па розуму праводзяць...

Ведаю я дзвюх дзяўчат — Кацю і Жэню. Жывуць яны ў вялікім сяле на адной вуліцы, але працуюць у розных месцах. Каця — у калгасе. Жэня — сакратаром-машыністкай у райспажыўсаюзе. Ubачыш сябровак у кіно або на танцпляцоўцы — Каця апранута чыста, але сціпла. Жэня — па апошняму «крыку моды». І нярэдка бывае, што яркая Жэня на тых жа танцах ідзе, што называецца, «нарасхват», а непрыкметная Каця стаіць убаку ля штаткетнай агароджы і толькі зрэдку які-небудзь хлопец запросіць яе танцаваць.

І калі мне здаралася бачыць такое — крыўдна было за Кацю. Я ведаў, што яна дзяўчына разумная, цікавая, ужо не кажучы пра тое, што Каця была выдатная работніца, а Жэня толькі хіба і ўмела танцаваць ды яшчэ спяваць пад гітару модныя песенькі з кінафільмаў. Кніг яна не чытала зусім. «За гэта я вазьмуся, калі мне будзе пяцьдзесят гадоў, — гаварыла Жэня, — а цяпер няма чаго марнаваць на іх час, лепей пагуляць, пакуль маладая...». Яна лічыла залішнім загружаць сваю пекную, прычасаную «пад Брыджыт», галоўку нейкімі ведамі. Ды, апрача таго, заўсёдня клопаты аб сваёй знешнасці паглыналі ўвесь яе вольны час. Дзе ўжо тут было падумаць пра тое, каб быць цікавай не толькі звонку, але і ўнутрана!

Аднак, як паказала жыццё, «крыўдзіўся» я за Кацю дарэмна. Кацю «заўважыў» такі вельмі добры хлопец, малады механік, і нядаўна яны згулялі вяселле. Трэба думаць, што жыццё яны будуць добра, ім заўсёды цікава быць разам.

А вось Жэню ўжо колькі хлопцаў «прыкмячалі»! Але — дзіўная рэч! — адзін прыкмеціць, пагуляе крыху — і ўбок. Другі пазнаёміцца, раз-другі праводзіць з гуляння, а на трэці робіць гэта ўжо без усякага энтузіязму, хіба што з ветлівасці.

Ну, мы крыху адступілі ад галоўнай тэмы нашай гутаркі. Але хацелася б сказаць некалькі слоў яшчэ і вось пра што.

У самым пачатку ў нас ужо заходзіла гутарка пра тое, што дзяўчына з ганарыста ўзнятай галавой — яшчэ не абавязкова гордая дзяўчына. Ёсць такія словы: «горды чалавек», «гордая дзяўчына», але ёсць і «ганарлівец» і «ганарліўка». Ёсць «гонар», але ёсць і «ганарлівасць». Думаю, што няма патрэбы тлумачыць істотную розніцу, якая ёсць паміж абодвума гэтымі паняццямі. Мы — за гордых людзей, але не за ганарліўцаў.

Дзявочы гонар, на маю думку, — гэта не якаясьці прыроджаная рыса характару. Мы бачылі, што Макаранка адкрыта гаворыць аб выхаванні дзявочага гонару.

Як жа яго ў сабе выхоўваць? Наўрад ці патрэбна тут нейкае адмысловае выхаванне.

Якая з таго карысць, калі пустая, нікчэмная дзяўчына будзе трымаць сябе ганарыста, фанабэрыста? Асабліва гэта датычыць вёскі. У вялікім горадзе людзі мала, а то і зусім не ведаюць адзін аднаго, не ведаюць, хто з імі побач ідзе па вуліцы, едзе ў тралейбусе ці аўтобусе. Там яшчэ можна зрабіць уражанне сваёй знешнасцю. А ў вёсцы? Як бы ні выстаўлялася перад усімі Жэня, пра якую я гаварыў, усе ведаюць, што работніца яна дрэнная, маці ў хатняй гаспадарцы лянучца памагчы, у галаве ў яе толькі строі ды танцы. І як бы ганарыста яна тую галаву ні задзірала, ні пра які сапраўдны гонар тут не можа быць і гутаркі. Пра якое ўсведамленне сваёй годнасці можна гаварыць, усяе годнасці той на капейку, калі мець на ўвазе не фанабэрыю, не важнічанне і не пустое фанфаронства.

Як папярковыя грошы, што знаходзяцца ў абароце, абавязкова забяспечваюцца залатым запасам дзяржавы, гэтак жа, думаецца, годнасць павінна «забяспечвацца» залатымі справамі чалавека.

Зноў жа прыгадаем, што ў мове ёсць паняцці ўласнай годнасці, але ёсць і «ганарлівасць», ёсць «павага да сябе», пра якую гаворыць Макаранка, але ёсць «самаўлюбёнасць». Дзявочы гонар, усведамленне сваёй годнасці, павага да сябе павінны вынікаць не толькі з уласнай ацэнкі сябе як асобы, але не ў меншай, а можа, яшчэ ў большай ступені — з ацэнкі людзей, якія цябе акружаюць, з іхняй павагі да цябе. А гэтую павагу ў нас можна заслужыць, як вядома, толькі тады, калі ты добра робіш сваю справу, калі ты шмат ведаеш і ўмееш, калі ты цікавы чалавек не толькі вонкава, але і ўнутрана.

Хацелася б пажадаць нашым мілым дзяўчатам у вёсках, каб яны больш думалі пра гэту вось самую ўнутраную цікавасць. І справа тут не толькі ў тым, што на іх тады хутчэй будуць звяртаць увагу добрыя хлопцы. Тут куды больш важная справа: вам самім, дзяўчаты, жыццё стане цікавей, вы самі сябе будзеце паважаць больш, а тады і іншыя паставяцца да вас з павагай.

Будзем трымаць у памяці чэхаўскае: у чалавеку павінна быць усё прыгожае — і твар, і адзенне, і душа, і думкі.

Сямён ШУРТАКОУ

(Скарочаны артыкул з газеты «Сельская жизнь»).

НЯМА МАГАЗІНА

У нашым раёне, ля станцыі Шацілкі, дзе жыве чвэрць гарадскога насельніцтва, няма магазіна. Праўда, пры вакзале ёсць чыгуначны магазін, але ён часцей бывае закрыты, чым адкрыты, а ларок на Авіяцыйнай вуліцы, які павінен забяспечваць насельніцтва прадуктамі, таксама працуе з перабоямі, часта не хапае хлеба. Я быў сведкам такога выпадку. Хатняя гаспадыня Шмаркоўская Ганна Мікалаеўна прыйшла па малако. Калі яна падала прадаўшчыцы пасуду, падышла машына з хлебам. Прадаўшчыца вярнула пасудзіну і зачыніла акно, хоць у чарзе за Ганнай Мікалаеўнай больш нікога не было, а чалавек, які прывёз хлеб, яшчэ нават з машыны не выйшаў.

Мы вымушаны купляць прадукты далёка ад дому. Калі ж, нарэшце, гархарчгандаль надумаецца адкрыць магазін у нашым раёне?

С. МЕЛЯШКЕВІЧ.

Светлагорск,
Гомельская вобласць.

ДЫСПЕПСІЯ. АДКУЛЬ ЯНА?

Найпершае пытанне, якое задаюць урачу ўсе мамы, у якіх захварэла дзіця: «Ці ёсць небяспэка?» Другое: «Ад чаго яно магло захварэць?» І калі на першае пытанне можна адказаць толькі пасля агляду хворага, то другое — ад чаго захварэла — паспрабую адказаць завочна.

Гутарка сёння пойдзе пра адну з самых грозных хвароб ранняга дзіцячага ўзросту — дыспепсію. Праяўляецца захворванне частым вадкім стулам, рвотай (не заўсёды), хуткім пахуданнем і абязводжаннем арганізма, аслабленнем сардэчна-сасудзістай дзейнасці, вяласцю, высокай тэмпературай, рэзкім пагоршаннем агульнага стану. На жаль, хвароба часта так хутка развіваецца, што затрымка з лячэннем нават на суткі, а то і на 12—16 гадзін робіць працэс незваротным. Лячыць дыспепсію, асабліва таксічную, трэба толькі ў бальніцы. Медыцына пакуль не мае сродкаў для лячэння такіх дзяцей дома.

...На прыём прынеслі васьмімесячную Галю Б. Яшчэ на парозе бабуля і маці ў павышаным тоне заявілі, што везці ў бальніцу дзяўчынку прымусіла ўчастковы ўрач, якая «лянуецца лячыць дома і спіхае ўсіх у бальніцу». Але Галю яны пакідаць не збіраюцца, а «прымусяць урача хадзіць да іх па пяць разоў на дзень і лячыць». І наогул яна не хворае, а проста ў яе праразаюцца зубкі, а маці напярэдадні з'ела шмат свежых агуркоў, і гэта праз малако перадалася.

На першы погляд дзяўчынка сапраўды была здаровай — рухавая, поўная, тэмпература нармальна. Яна ўсміхалася, гуляла. Аднак панос — восем разоў за шэсць гадзін, два разы рвота, абкладзены язык, страта тканкамі пругнасці — насцярожылі ўчастковага ўрача. Бальнічны ўрач, які працаваў на прыёме, таксама запозрыў непскае. Аднак яму не ўдалося перамагчы ўпартасць маткі і бабулі. Набраўшы рэцэптаў, яны забралі дзяўчынку.

Зноў прывезлі Галю назаўтра раніцай. Змянілася яна непазнавальна. Вочы, такія жывыя і вясёлыя учора, сёння былі нейкія смутныя, безуважныя. Маці ўжо не лаяла «лянівага ўрача», а плакала і прасіла: «Ратуйце!»

Што ж адбылося? Чаму здарова, нармальна дзяўчынка,

Сарвалася яблычка —
Сонца кавалачак,
Неба часцінка,
Поту расінка.

Калі б не Марынка,
Доўга пад плотам
Ляжала б яно там.
А. ПЯТРУХНА

якая знаходзілася на правільным кармленні (грудное малако і дакорм, які бралі на малочнай кухні) раптам захварэла? Рост зубоў? Але ж гэта фізіялагічны працэс, такі самы, як рост ручак і ножаў, як рост лёгкіх і сэрца, ён не выклікае захворвання. Агуркі, з'едзеныя маці напярэдадні? Але ж у агурках, апрача вады, невялікай колькасці клетчаткі і мінеральных солей (інакш кажучы, таго самага, што і ў бульбе, напрыклад), нічога няма. Не, агуркі не вінаваты.

Нахіляючыся над дзяўчынкай, я заўважыў, што бабуля, перш чым даць соску, аблізвала яе сама. Так, гэта і было прычынай хваробы. Як высветлілася, рабіла яна гэта ўжо не раз. «А што ж тут асаблівага? — здзіўлялася яна, — не рукамі ж выцірала, а ротам».

Дыспепсія, як правіла, хвароба інфекцыйная (ёсць простая дыспепсія — невялікае расстройство ад парушэння кармлення — перакормаў, недакормаў, няправільнага рэжыму харчавання — гутарка ідзе не пра яе). Выклікаць яе могуць розныя мікробы і вірусы, якія часта не робяць ніякай шкоды дарослым.

Нашы інтэрв'ю

БЕЛАРУСКІ ТРЫКАТАЖ...

Трыкатажныя касцюмы, сукенкі, жакеты, світары палюбіліся нам: зручныя, практычныя, элігантныя. У іх можна пайсці і на работу, і ў тэатр, і ў гасці. Як кажуць — і на бяду, і ў свет, і ў добрыя людзі.

У нашай рэспубліцы наладжан выраб рэчаў з шарсцянога, шаўковага, паўшарсцянога трыкатажу па асабістаму заказу. Як жа працуе гэтая маладая галіна бытавога абслугоўвання? З такім пытаннем наш карэспандэнт звярнуўся да галоўнага інжынера лёгкай прамысловасці Упраўлення бытавога абслугоўвання і мясцовай прамысловасці пры Савеце Міністраў БССР тав. В. А. Лапянковай.

— Да мінулага года, — гаворыць Валянціна Адамаўна, — у нас па сутнасці не было прадпрыемстваў, дзе можна было б заказаць шарсцяны вязаны світар ці касцюм. Праўда, існавалі дробныя майстэрні, але ж яны ў асноўным рамантавалі трыкатажныя рэчы. Кожная звязаная там кофта лічылася ледзь не ўнікальнай. А ў іншых рэспубліках працавалі ўжо фабрыкі індывідуальных заказаў.

Рашылі стварыць і ў Беларусі такія прадпрыемствы. Нямаючы давацца папрацаваць работнікам Упраўлення бытавога абслугоўвання і мясцовай прамы-

ловасці. Спатрэбілася новае абсталяванне, памяшканні, сыравіна. Далася ўсё нялёгка, але затое цяпер ва ўсіх абласных цэнтрах, вялікіх прамысловых гарадах адкрыта 50 пунктаў, а ранейшыя заава аснашчаны трыкатажнымі машынамі і апаратамі. У Гомелі, Віцебску, Салігорску, Брэсце, Пінску, Гродна, Мгарэве працуюць узбудзеныя атэлье шарсцяных вязаных рэчаў.

Наш шаўковы трыкатаж славіцца далёка за межамі рэспублікі. Магу парадаваць жанчын: ва ўсіх абласных і буйных прамысловых гарадах ствараюцца атэлье шаўкова-трыкатажнага адзення.

Я думаю, што выкажу агульную думку заказчыкаў Віцебскага атэлье шаўковага трыкатажу калі скажу, што яно працуе добра. Загадчыца Ганна Абрамаўна Дубава — не проста адміністратар. Гэта чалавек, які дасканала ведае сваю справу, любіць яе. Вось чаму ў Віцебскім атэлье багаты выбар мадэлей, яны прыгожа аздоблены. Не дзіва, што паслугамі гэтага атэлье карыстаюцца не толькі віцебляне, а і многія прыезджыя. Нядаўна на Усесаюзным аглядзе мадэлей бялізны віцебскія вырабы атрымалі выдатную адзнаку.

У Пінску атэлье адкрылася зусім ня-

даўна, але які там дружны калектыў вязальшчыц! Яны расшыраюць колькасць вырабаў, ствараюць новыя мадэлі. Ініцыятыўныя людзі працуюць і ў Гомелі, у атэлье шарсцянога трыкатажу. Новая мадэль жакета, распрацаваная гомельскімі трыкатажнікамі, на нядаўнім аглядзе прайшла пад апладысменты мастацкага савета.

А чым могуць пахваліцца мінчане? У нас ёсць спецыялізаваная фабрыка, якая вырабляе рэчы з шаўковага і шарсцянога трыкатажу. Але аб рабоце мінскіх атэлье лепш за мяне, напэўна, раскажуць самі загадчыкі.

Наша пытанне да загадчыка атэлье № 1 па вул. Рэвалюцыйнай М. А. Папайскага:

— Скажыце, Мікалай Аляксандравіч, што ў вас робіцца, каб палепшыць абслугоўванне заказчыкаў?

— Увесь наш калектыў — вязальшчыцы, закройшчыцы, тэхнолагі — працуе так, каб заказчык застаўся задаволены. Для мужчын вяжам пуловеры, світары рабочыя і спартыўныя, джэмперы, кашулі. Жанчынам — сукенкі, касцюмы, жакеты. Дзецям — кофтакі, касцюмчыкі, штонікі. Амаль усе мадэлі — вынік калектыўнай творчасці, і тут не апошняю скрипку іграюць мастак-мадэльер С. М. Пясецкая, старшы тэхнолаг Р. Е. Гольдзіна, закройшчыцы Л. Шэлегава, І. Богуш і іншыя.

Мы практыкуем прыём заказаў непасрэдна на фабрыках і заводах. Выязджаюць закройшчыца і прыёмшчыца

А паколькі так, давайце прасочым, як могуць заражацца дзеці.

ПРАЗ СОСКУ-ПУСТЫШКУ. Пасля падзення на падлогу і нават на коўдру—коўдра ж мыецца вельмі рэдка, а апрача пылу, колькі на ёй бруду ад рук і адзення дарослых! Калі дарослыя, асабліва з гнілымі зубамі, ангінамі, катарамі верхніх дыхальных шляхоў, аблізваюць яе раней, чым даць дзіцяці.

ПРАЗ СОСКУ ДЛЯ КАРМЛЕННЯ. Ёсць яшчэ такія мамы, што не мыюць соску ад кармлення да кармлення. У рэштках малака вельмі хутка размнажаюцца мільярды мікробаў, сярод іх і такія, што могуць выклікаць хваробу.

ПРАЗ РОЗНЫЯ «СУСЛЫ». мода на якія не мінула і да гэтага часу ў некаторых мясцовасцях. Тут цэлы «букет» крыніц заражэння—брудны шматок, жаваны хлеб або цукар, што знаходзяцца ў ёй іншы раз цэлымі суткамі, сліна дарослага чалавека.

РУКІ ДЗІЦЯЦІ. Нават калі дзіця і не бярэ яўна брудныя прадметы, на руках заўсёды мноства ўзбуджальнікаў дыспенсіі. І таму, што дарослыя яму даюць патрымаць свой палец, і таму, што не ўсе цацкі абеззаражваюцца, і таму, што коўдра брудная, і таму, што бутэлечку з малаком мыюць толькі ўсярэдзіне, і шмат-шмат іншых «таму». А адсюль і знешняя сувязь дыспенсіі з ростам зубоў. Дзіця ў гэты час амаль не вымае рук з рота, кусае цацкі.

ЗАБРУДЖАНАЯ ЕЖА. Пад забруджаннем тут маецца на ўвазе не толькі тое, што валялася на падлозе, але і не аблітая вара гародніна і фрукты, і талерка з лыжкай, якімі перад гэтым карыстаўся дарослы, і запэцканыя мухамі прадукты.

НЯСВЕЖАЯ ЕЖА. Нават калі трымаць на холадзе, дзіцячыя сумесі, малако, кашы і кісялі, а таксама супы і сокі хутка псуецца. Бывае так: паспытаеш на смак—здаецца, не скісла. Але гэта яшчэ нічога не азначае. Малако магло не скіснуць, а мікробаў там распладзілася вялікае мноства.

Ёсць яшчэ і такі спосаб заражэння, звязаны з асаблівасцямі дзіцячага арганізма. Маленькае дзіця не ўмее адхаркваць і сплёўваць макроту, а глытае. Глытаюцца і выдзяленні пры насмарку. А яны ж кішаць бактэрыямі.

Адной з памылак бацькоў, якая тансма наносіць вялікую шкоду здароўю дзіцяці, з'яўляецца думка, нібыта колер калу паказвае цяжкасць захворвання. Маўляў, зялёны—горш, а калі жоўты, то ніякай небяспекі няма. Гэта не так. Колер залежыць ад мікроба, ад характару харчавання, ад даўнасці захворвання. І бывае, што дзеці, у якіх зялёны стул, папраўляюцца значна хутчэй.

Дыспенсія! Страшнае захворванне, якое забірае наўрад ці менш дзіцячых жыццяў, чым многія іншыя дзіцячыя хваробы, узятых разам. Хвароба, пра якую, тансма як пра дызентэрыю, можна сказаць: «хвароба брудных рук і нізкай культуры». Хвароба, якая павінна быць і будзе пераможана. Але каб гэта хутчэй адбылося, павінны аб'яднацца ўрачы і бацькі.

У. САЛАХІН,
дзіцячы ўрач.

РАДЫ ПАЗНАЁМІЦЬ

Шмат дзяўчат апранулі ў прыгожыя шаўковыя сукенкі камсамолка Зінаіда Нікіціна і яе сяброўкі з Магілёўскага завода штучнага валакна.

Фота Н. Жалудовіча.

Закройшчыца атэлье № 1
Лілія Раманаўна Шэле-
гава.

захапіўшы ўзоры пражы, мадэлі—і, калі ласка, выбірай, што да спадабы. Летась мы прынялі на прадпрыемствах больш пяці тысяч заказаў, а сёлета столькі ж аформілі за сем месяцаў.

Нашы вырабы ахвотна купляюць. Заказыкаў многа. І калектыў атэлье стараецца трымаць гонар сваёй маркі. Майстры змены Клара Скакальская, Аляксандра Бялько, брыгадзір Соф'я Бубенка, вязальшчыцы В. Станкевіч, Б. Шыманская—лепшыя работнікі. Створаныя імі рэчы радуецца людзей прыго-

жым узорам, зручнасцю, якаснай вязкай. Неўзабаве адкрываюцца яшчэ два прыёмныя пункты нашага атэлье ў мікрараёне па вуліцы Гая і па вуліцы Кавалерыйскай.

— Што новага прапануе атэлье жанчынам на асенне-зімовы сезон!—з такім пытаннем мы звярнуліся да загадчыка атэлье № 4 па вул. Рэвалюцыйнай І. П. Шунейка.

— Да кожнага сезона,—гаворыць Ірына Паўлаўна,—мы стараемся абнавіць свой асартымент. Вось і цяпер жанчыны змогуць заказаць у нас шарсцяныя сукенкі новых фасонаў, ажурныя джэмперы і жакеты, галаўныя ўборы, дзіцячыя гольфы. Мы вяжам шарсцяныя ажурныя панчохі, якія ўваходзяць у моду. І заказыцы задаволены. Але не ўсе ведаюць, хто стварае гэтыя рэчы. Назаву некалькі імён. Валянціна Мікалаеўна Тарасава—аўтар элігантных галаўных убораў, якія вельмі палюбіліся мінскім жанчынам. Каштоўныя прапановы ўносяць заўсёды пры распрацоўцы новых мадэлей вязальшчыцы Ліза Карпусенка, Каця Бахар, Настасся Каршунова, а вязальшчыцы Зоя Долгая, Ганна Юрчанка, Ніна Касцюк робяць рэчы толькі першага гатунку. Ім адным з першых у калектыве прысвоена званне ўдарнікаў камуністычнай працы.

Зараз калектыў асвойвае новае абсталяванне. Атэлье здолее выканаць куды больш заказаў, чым раней. Што гэта дасць атэлье і заказчыкам? Нам—эканомію сыравіны, таму што рэч будзе аб-

легчаная, а заказчыку—эканомію грошай, бо выраб стане дзешавейшы. Заходзьце да нас!

Шмат цікавага расказала аб рабоце атэлье № 3 па вул. Захарава загадчыца вытворчасці Е. І. Бяляўская:—Мінчане даўно ацанілі нашы блузкі, сукенкі, тэніскі, пашытыя з шаўковага трыкатажнага палатна. А цяпер жанчыны змогуць заказаць у нас грацыі, паясы са спецыяльнай бялізнавай тканіны. З тэкстыльнага палатна ў нас можна пашыць мужчынскія кашулі, піжамы, блузкі. Зусім нядаўна мы пачалі шыць сукенкі-касцюмы, сукенкі, жакеты з шарсцянога трыкатажу.

Палатно для шаўковай бялізны атэлье атрымлівае з гомельскай фабрыкі імя 8 сакавіка, для верхняга трыкатажу—з віцебскай фабрыкі «КІМ». А шарсцяное палатно вырабляецца ў Мінску на фабрыцы «Прагрэс».

Штогод Маскоўскі Дом мадэлей праводзіць выстаўкі-агляды. На гэтых аглядах заўсёды высока ацэньваюцца мадэлі нашага атэлье. У нас свой мастацкі савет. Мы не толькі глядзім, каб касцюм або тэніска былі модныя, сучасныя па крою, але і прыдумляем разнастайныя аддзелкі, камбінуем колеры. У нас шыюць рэчы амаль 60 назваў, і кожная з іх па-свойму прыгожая. Вось чаму ў кнізе скаргаў і прапаноў няма скаргаў, а найбольш падзякі закройшчыцам Е. С. Бакаровай і М. М. Мельнікавай за бездакорную работу.

НАРЫХТОЎКІ НА ЗІМУ

Капуста. Каб заквасіць, бярыце качаныя капусты цвёрдыя, белыя, здыміце завялае лісце. Нашаткаваную капусту перамяшайце з соллю: на 50 кг—не больш 1200 г солі, бо перасоленая капуста будзе вельмі мяккая. Дадайце прыправы—скрылёчкі морквы, цэлыя антонаўскія яблыкі, кмен і зярняты ядлоўцу (калі падабаецца гэты пах).

Напоўніце кадушку капустай і кожны слой шчыльна ўтрамбуйце драўляным таўкачом (ад гэтага залежыць якасць капусты). Калі кадушка напоўніцца, пакладзіце зверху кавалак чыстага палатна, накрыйце драўляным кружком і прыцісніце каменем.

Праз некалькі дзён капусту трэба ў некалькіх месцах праткнуць вострым доўгім калом, каб выйшла горыч. Пакіньце на 15—20 гадзін адкрытай, потым зноў накрыйце чыстай палатнянай тканінай, наверх пакладзіце кружок, а на кружок—камень (толькі не вапняк, ён псуе смак капусты).

Пену, якая паявіцца, здымайце. Капуста павінна спачатку стаяць 14 дзён пры тэмпературы каля 20 градусаў

цяпла. Потым, калі пены не будзе, пастаўце кадушку ў халодны склеп на цэглу.

Калі на капусте з'явіцца зеленаватая плесень, трэба яе зняць, усю капусту выняць, перакласці ў чыста вымытыя, аблітыя варам драўляныя начоўкі. Палатняную анучку, кружок і камень памыць гарачай вадой, а ўсю кадушку ўсярэдзіне працерці сухой соллю. Потым капусту зноў перакласці ў кадушку, прыкрыць палатном і кружком, прыціснуць каменем.

Тканіну, якой накрываюць капусту, трэба часта мыць, кіпяціць у чыстай вадзе без мыла, а кружок і камень абліваць варам.

Агуркі. Агуркі для засолкі выбірайце невялікія, зялёныя, не вельмі спелыя. Добра памыйце іх, прасушыце на рэшаце. Прыгатаўце прыправы—ачысціце хрэн, памыйце і нарэжце на дробныя кавалкі, нарэжце памыты кроп (стары, з насеннем). Можна дадаць эстрагон, сельдэрэй, часнок, гарчыцу, чырвоны перац. Гэтыя спецыі надаюць агуркам востры смак. Каб агуркі былі смачнейшыя і не размякалі, трэба класці ў іх дубовае або вішнёвае лісце і лісце чорных парэчак; яго кладуць на дно кадушкі і зверху на агуркі.

На 50 кг агуркоў бяруць ад 1 да 1½ кг старога насеннага кропу, 250 г хрэну, крыху лісця дубовага, вішнёвага і чорных парэчак, 15—20 лістоў эстрагону, 3 галоўкі часнаку, падзеленыя на зубкі, ад 3 да 5 стручкоў

чырвонага перцу, адзін вялікі, разрэзаны на кавалачкі, сельдэрэй і 50 грамаў солі на 1 літр вады.

Агуркі кладуць вертыкальна, шчыльна, перакладаючы спецыямі. Наклаўшы ў кадушку агуркоў, заліваюць іх салёнай халоднай вадой. Калі вада мяккая, можна яе не гатаваць, жорсткую трэба закіпяціць. Зверху пакласці слой лісця, накрыйце кружком і прыціснуць каменем. Праз некалькі дзён агуркі асядуць. Калі яны тады не будуць пакрыты вадой, даліце яшчэ расолу.

Кадушка з агуркамі павінна тры дні стаяць пры тэмпературы каля 20 градусаў цяпла, затым трэба яе перанесці ў склеп.

Для хуткага ўжывання можна саліць агуркі ў высокіх слоіках з шырокімі горлачкамі. Памытыя агуркі з абрэзанымі кончыкамі складаюць у слоік, заліваюць салёным кіпелнем, дадаўшы насенны кроп, лаўровы ліст, зубок часнаку. Слоік абвязваюць марляй. Праз некалькі дзён агуркі гатовы.

Памідоры. Саліць можна не толькі чырвоныя, але і зялёныя памідоры. Зялёныя вельмі добра падаць да мяса, іх кладуць у салаты і вінегрэты, чырвонымі можна запраўляць соусы і супы. Салёныя памідоры можна доўга захоўваць. Для засолкі трэба адбіраць невялікія спелыя і цвёрдыя плады. Соляць іх таксама, як агуркі, але кладуць крыху больш солі—каля 70 грамаў на літр вады.

ВІТАМІНЫ Ў ГАРОДНІНЕ

Цяжка цяпер знайсці чалавека, які б не ведаў значэння і каштоўнасці вітамінаў, але ж не кожнаму яшчэ вядома, як уплываюць на іх кулінарныя працэсы.

Спецыялісты прыводзяць пераканаўчыя лічбы, якія паказваюць, што калі страву з гародніны няправільна захоўваць, то яе пажыўныя якасці рэзка зніжаюцца. Напрыклад, толькі што згатаваны бульбяны суп мае да 50 працэнтаў вітаміну С, які змяшчаецца ў сырой бульбе, а прастаяўшы шэсць гадзін на гарачай пліце, ён траціць практычна ўсе вітаміны. Гэтыя лічбы прымушаюць задумацца і прыслухацца да парад спецыялістаў.

Амаль усе спосабы ачысткі і варкі гародніны, пры дапамозе якіх лепей захоўваюцца вітаміны, не даюць гаспадыні лішняй працы. Калі, напрыклад, яна варыць боршч са свежай гародніны, дык ёй усё роўна, ці за дзве гадзіны да варкі пачысціць і нарэзаць гародніну, ці перад тым, як пакласці яе ў кіпелень. А гэта вельмі важна для захавання вітамінаў, асабліва вітаміну С і часткова караціну. Трэба нагадаць, што працяглае захоўванне ачышчанай і нарэзанай гародніны ў халоднай вадзе (а гэтак нярэдка робяць гаспадыні) зніжае колькасць вітамінаў і мінеральных рэчываў.

Вітамін С хутка разбураецца ад кіслароду паветра. Страты будуць меншыя, калі варыць страву ў шчыльна накрывай пасудзіне. Пажадана таксама, каб пасудзіна была поўная.

Усю гародніну трэба закладваць у круты кіпелень, а затым варыць да гатоўнасці пры слабым кіпенні.

Вельмі разбураюцца вітаміны пры залішне працяглай варцы або тушэнні. Страву з гародніны трэба падаваць на стол, як толькі яна стане мяккай. Тады страва будзе больш пажыўная, а ў многіх выпадках і смачнейшая. Трэба адмовіцца ад страў з гародніны, якія тушацца, або, як кажуць гаспадыні, «томяцца» шмат гадзін у духоўцы або рускай печы. Тым, хто любіць гэтыя стравы, раім узабгацца іх: напрыклад, у гато-

вую звараную капусту перад падачай на стол падліваць расол квашанай капусты, сыры сок з морквы, а іншыя стравы пасыпаць зялёнай цыбуляй, зяленівам пятрушкі ці кропу. Зазначым, дарэчы, што вітамін С менш разбураецца ў кіслым асяроддзі, таму запраўляйце стравы таматам-пюрэ, расолам квашанай капусты ці буракоў, лімонным сокам або воцатам.

Розная гародніна размякчаецца і дасягае гатоўнасці ў розныя тэрміны. (Ранняя гародніна варыцца значна хутчэй). Таму закладваюць спачатку буракі, затым капусту, моркву і, нарэшце, бульбу. Кожны раз, закладваючы новую порцыю гародніны, трэба даводзіць адвар да моцнага кіпення.

У гародніне, адваранай у лушпях, вітаміны і мінеральныя солі захоўваюцца значна лепш, чым у абабранай. І калі, напрыклад, у бульбе, апушчанай у кіпелень і зваранай «у мундзіры», захоўваецца да 90 працэнтаў вітаміну С, то ў бульбяным пюрэ яго астаецца не больш 10—30 працэнтаў. Вядома, з гэтага не вынікае, што ва ўсіх выпадках трэба варыць бульбу толькі «ў мундзіры». Але прыгатаваць пюрэ так, каб яно было пажыўнае, трэба абавязкова.

Абабраўшы бульбу перад самай варкай, апусціце яе ў невялікую колькасць кіпелню. Як толькі яна будзе гатова, здыміце з агню і хутка растаўчыце драўляным таўкачыкам або пратрыце праз валасянае сіта (толькі не праз мясарубку або металічнае сіта!), запраўце кіпячым малаком і, не даючы астыць, падавайце на стол.

Кулінары раяць класці ў многія соусы і іншыя стравы злёгка абсмажаныя (пасераваныя) моркву, пахучыя карэнні, рэпчатую цыбулю, свежыя памідоры або тамат-пюрэ. Да гэтай парады карысна прыслухацца, і не толькі таму, што пасераваная морква ўпрыгожвае страву, а пахучыя карэнні лепш захоўваюць свой водар, але і таму, што морква і тамат-пюрэ дзякуючы абсмажванню трацяць менш караціну. Лічаць таксама, што калі даваць тлушч у час прыгатавання стравы з гародніны, асабліва з такой гародніны, якая мае карацін, то гэта каштоўнае рэчыва лепей захавецца.

БАЛГАРСКАЯ КУХНЯ

БУЛЁН КУРЫНЫ

Падрыхтаваную тушку курыцы пакласці ў каструлю, наліць халоднай вады пасаліць, дадаць 2 морквіны, 2 бульбіны, галоўку цыбулі, сельдэрэй і пятрушку. Варыць, пакуль мяса не зробіцца мяккае. Курыцу выняць, а бульён працадзіць і зноў паставіць на агонь. Падрыхтаваць шарыкі з маньных круп: добра расцерці, а затым узбіць сталовую лыжку топленага сала або сметанковага масла і адно яйка, пасаліць, усыпаць маньных круп столькі, каб стала не вельмі густая каша. Браць гэту кашу лыжкай і апускаць у бульён пад час кіпення невялікія шарыкі. Калі шарыкі зварацца, бульён зняць з агню, пасыпаць чорным перцам, зялёным пятрушкі і падаць на стол.

КУРЫЦА, ФАРШЫРАВАННАЯ РЫСАМ І РАЗЫНКАМІ

Звараную курыцу (з бульёну) пасаліць і злёгка нацерці чырвоным перцам. Асобна падсмажыць да залацістага колеру 2 пакрышаныя цыбуліны, усыпаць шклянку рысу, пакрышаную вараную пачонку курыцы і добра падсмажыць. Затым уліць $\frac{1}{2}$ шклянкі гарачай вады ці бульёну і варыць, пакуль рыс не ўбярэ ў сябе ўсю ваду. Зняць з агню, пакласці разыны, чорны перац і зялёна пятрушкі. Гэтым фаршам начыніць курыцу, зашыць адтуліну, змазаць курыцу маслам, пакласці на бляху (спінкай уніз), уліць каля шклянкі гарачай вады ці бульёну і смажыць у гарачай духоўцы, падліваючы час ад часу сокам, які ўтвараецца пры смажанні. Каб курыца запяклася аднолькава, яе трэба пераварочваць. Перш чым падаць на стол, выцягнуць ніткі. Падаваць курыцу са смажанай бульбай і салёнымі агуркамі ці іншымі саленнямі.

БАРАНІНА З ГАРОДНІНАЙ

Пасячы на невялікія кавалкі 1 кг бараніны і падсмажыць на разагрэтым тлушчы

($\frac{1}{2}$ шклянкі). Гатовае мяса выняць, а на рэштках тлушчу падсмажыць 1—2 пакрышаныя цыбуліны, дабаўіць чайную лыжку чырвонага перцу, 4—5 ачышчаных і дробна нарэзаных памідораў. Калі атрымаецца соус сярэдняй густыні, пакласці ў яго мяса, уліць гарачай вады (вада павінна пакрыць мяса) і варыць на ўмераным агні. Два сярэднія вельмі баклажаны нарэзаць на кубікі, абмываць, пасаліць і абсмажыць. Асобна падсмажыць 10—12 стручкоў перцу, нарэзаных на 2—3 часткі, змяшаць іх з мясам і баклажанами. Варыць на павольным агні каля 10—15 мінут. Падаючы на стол, пасыпаць дробна накішаным зялёным пятрушкі.

МОРКВА З ЯЙКАМІ

Ачышчаную і добра прамытую моркву ($\frac{1}{2}$ кг) нарэзаць на тонкія кружочки, пакласці ў каструлю і тушыць з 2 сталовымі лыжкамі сметанковага масла і $\frac{1}{2}$ шклянкі вады. Пасаліць па смаку. Калі вад

касць будзе выпарацца, падліваць паступова па $\frac{1}{2}$ шклянкі вады. Як толькі морква зробіцца мяккай, падсмажыць яе, дадаўшы 3—4 сталовыя лыжкі сметанковага масла. Узбіць 4—5 яек, заліць імі моркву, пасыпаць чорным перцам, пасаліць па смаку і смажыць, пакуль яйкі не будуць гатовыя.

МУС СЯ СВЕЖЫХ ЯБЛЫКАЎ

Яблыкі ($\frac{3}{4}$ кг) абабраць, нарэзаць на тонкія лустачкі, выняўшы зярняты. Пакласці ў каструлю і тушыць у невялікай колькасці вады, пакуль не памякчэюць. Затым яблыкі расцёснучы лыжкай і дадаць у гэтае пюрэ 2 парашкі ваніліну. Асобна ўзбіць на густую пену 3 яечныя бялкі са шклянкай цукровай пудры і,

памешваючы, падліваць яго па лыжцы ў яблычнае пюрэ. Перакласці пюрэ на талерку, надаўшы яму форму піраміды, і паліць навокал крэмам. Гатуецца крэм наступным чынам: трэба ўзбіць на рэдкую кашку 3 жаўткі з чайнай лыжкай мукі і невялікай колькасцю халоднага малака. Асобна закіпяціць $\frac{1}{2}$ літра малака з $\frac{1}{2}$ шклянкі цукру. Зняўшы з агню, паступова ўліць некалькі лыжак малака ў жаўткі, каб яны сагрэліся, пасля пераліць іх тонкім струменем у малако. Крэм зноў паставіць на агонь і ўзбіць венічкам, пакуль ён не пачне гусецца. Крэм не павінен закіпець. Зняць з агню, астудзіць і выліць вакол яблычнага пюрэ.

БУБЛІЧКІ

Добра расцерці 100 г масла з 50 г цукровай пудры. Не перастаючы расціраць, дадаць яечны жаўток і паступова ўсыпаць 150 г мукі (му-

ку перамяшаць з парашком ваніліну). Цеста раскатаць пластом таўшчыняй 2—3 мм. Вінным бакалам і кілішкам выразаць бублічкі, пакласці іх на пасыпаную мукой бляху зверху змазаць бялком, ўзбітым з цукрам. Выпякаць ва ўмерана гарачай духоўцы каля 20 мінут.

ПЛАСТЫЧНАЯ АПЕРАЦЫЯ

У рэдакцыю паступаюць пісьмы з просьбай расказаць, што такое пластычная аперацыя. На гэтае пытанне адказвае ўрач-касмёталаг.

Некаторыя лічаць, што пластычная аперацыя выпраўляе толькі дэфекты твару. Гэта памылка. Пластычная хірургія аднаўляе і выпраўляе часткі цела, паштоджаныя на вайне або ў выніку бытавой траўмы. У яе задачы ўваходзіць выпраўленне прыроджаных ненармальнасцей, а таксама ліквідацыя ўзроставых змяненняў твару і цела.

Пасляаперацыйны, паслятраўматычны і воспалы рубцы, паракравы і вугальныя частачкі ў скуры, непрыгожая форма носа (гарбата, уціснутая, праваленая спінка носа, вельмі доўгі або кірпаты, шырокі і дзюбападобны нос і г. д.), адтапыраныя вушы, чырвоныя або цёмныя радзімыя плямы — усё гэта паддаецца выпраўленню шляхам пластычнай хірургіі.

Асаблівае месца сярод гэтых аперацый займае ліквідацыя ўзроставых змяненняў — маршчын і складак твару і шыі, адвіслых шчок і падбародка, «двайнога падбародка», «мяшкоў» пад вачыма, навіслай скуры верхніх павек. Нярэдка фізічна моцныя, поўныя творчых сіл людзі вымушаны пакідаць любімую справу толькі ад заўчасных прыкмет старасці на твары. А колькі трагедыя часам прыносяць недахопы знешнасці!

Пластычная аперацыя ў большасці выпадкаў даючы добры эфект, прыносіць людзям «другое нараджэнне» — прыліў новых жыццёвых і творчых сіл, паляпшэнне настрою і агульнага стану.

У большасці выпадкаў аперацыі праводзяцца пад мясцовым абязбольваннем. Часам

людзі, якія звяртаюцца да пластычнай аперацыі, хочуць, каб гэта засталася ў тайне. Таму хірургі-пластыкі робяць аперацыю не пакідаючы пасляаперацыйных разрэзаў або рубцоў. Уласна кажучы, яны ёсць, але там, дзе менш за ўсё прыкметны, і спалучаюцца з натуральнымі складкамі скуры. Савецкія хірургі-пластыкі шмат працуюць у гэтым напрамку і дасягнулі пэўных поспехаў.

Лішнія адкладанне тлушчу на розных частках цела (на жываце, клубках, на верхняй частцы спіны), якія з'яўляюцца адной з першых знешніх прыкмет старання, а таксама іншыя ўзроставыя і пасляродавыя змяненні розных частак цела (грудных залоз, жывата і г. д.) могуць быць выпраўлены метадамі пластычнай хірургіі.

У стацыянары лечачы аблысенне ў мужчын, дэфармацыю суставаў вялікіх пальцаў ступні, высыпкі на твары, вугры.

Калі можна рабіць пластычную аперацыю? Гэта вырашаецца ўрачом толькі пры асабістай кансультацыі і выключна індывідуальна. Улічваецца не толькі эстэтычны бок, але і агульны стан здароўя хворага, аб чым павінна быць заключэнне ўрача-тэрапеўта.

Пластычныя аперацыі праводзяцца ў хірургічным стацыянарным аддзяленні Маскоўскай урачэбна-касметычнай лясчэбніцы па адрасу: Масква, вул. Сямашкі, д. 5, дзе працуюць высокакваліфікаваныя хірургі-пластыкі. У стацыянары чалавек знаходзіцца ў сярэднім 4—7 дзён, пасляаперацыйныя швы здымаюцца паэтапна на 7—10—12—14 дзень у амбулаторыі пры стацыянары.

І. КАЛЬГУНЕНКА,

галоўны ўрач Маскоўскай урачэбна-касметычнай лясчэбніцы.

ДАРАГІЯ НАШЫ ЧЫТАЧКІ!

Пачалася падпіска на часопіс „РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА“ на 1966 год. Ці не забыліся вы аднавіць сваю падпіску на часопіс?

Раім вам афармляць яе адразу на год, каб не было затрымкі ў дастаўцы.

Памятайце, што ваша даўня сяброўка „Работніца і сялянка“ заўсёды з нецярплівасцю чакае з вамі сустрэчы, заўсёды з радасцю і шчырасцю адгукнецца на кожны ваш заклік.

Прысылайце нам свае заўвагі, пажаданні і парады адносна часопіса. Нам яны ў рабоце дапамогуць.

Таму яшчэ раз нагадваем: не забудзьце падпісацца і самі і сяброўкам

і суседкам напамніце — вас чакае ваша „Работніца і сялянка“!

ДА ВЕДАМА ПАПІСЧЫКАЎ ЗА МЕЖАМІ НАШАЙ РЭСПУБЛІКІ

Падпіску на часопіс вы можаце аформіць у сябе на месцы. „Работніца і сялянка“ ў алфавітным каталогу газет і часопісаў, якія выдаюцца ў Савецкім Саюзе, лічыцца пад індэксам 74995 на 78 старонцы.

Умовы падпіскі на часопіс „Работніца і сялянка“:

На год — 2 р. 16 к.

на 6 месяцаў — 1 р. 08 к.

на 3 месяцы — 54 к.

РЭДКАЛЕГІЯ

МУЖЧЫНЫ

Гумарэска

Мал. А. Чуркіна.

Сёння нядзеля. Дома, здаецца, рабіць няма чаго, і мы — я, Мікола, Міхась, Антось, Змітрок і Ягор, — зайшоўшы ў хату-чытальню, схапіліся ў «дурня». Шасталі карты, справа і злева сыпаліся козыры, нашы партнёры раз за разам «цягнулі» і канчаткова заставаліся ў «дурнях».

Гульня дасягнула найвышэйшага азарту, як раптам грукнулі дзверы, і ў памяшканні зазвінеў прарэзлівы голас Міколавай жонкі:

— Ах ты, лайдак гэтакі! У хаце ні кроплі вады, а ён лынды б'е!..

Мікола падняўся, вінавата, нібы просячы прабачэння, паціснуў плячыма і падаўся з хаты. Партыя была разладжана.

— Ну і жыццё, — кісла ўсміхнуўся Міхась. — Не зайздросьчы такому. Жонка круціць ім, як хоча, а ён нават слова насуперак баіцца прамовіць. Ануча, а не чалавек, — прыйшоў да вываду Міхась.

— У яго ўжо і плячо адно ніжэйшае, на якім каромысел цягае з вёдрамі, — хіхікнуў Антось.

— Кажуць, што ён нават дзяцей і пялёнкі сам мые, — дадаў пад агульны смех Змітрок.

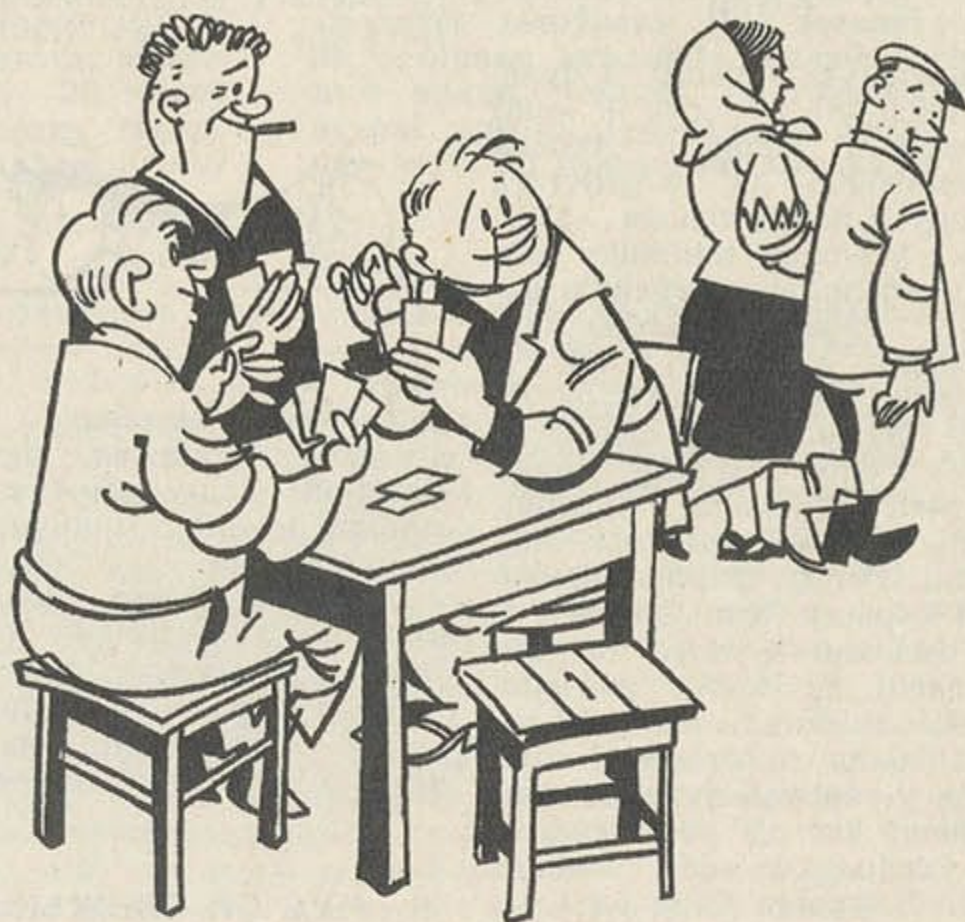
— І карову доіць, — уставіў Ягор.

Невядома, колькі б яшчэ смяяліся і кпілі хлопцы з Міколы, каб не прагрымеў пад акном грозны голас Міхасёвай жонкі.

— Дык вось ты куды зашыйся! Карова не поена, свінні не кормлены, — сакатала жонка, бы тая сарока на плоце. — Я адна пнуса, аж жылле трашчыць, а ён і не дбае!..

Міхась сарамліва апусціў галаву і, не глядзячы на нас, выскачыў на двор.

— Не ведаю, як толькі мужчыны паддаюцца бабам, — па-

ціснуў плячыма Антось, як толькі за Міхасём зачыніліся дзверы. — Калі б мая кабета выкінула гэтакі «конік», дык я яе ў казліны б рог скруціў бы. Я... — І не дакончыў. У дзвярах стаяла яго жонка Параска.

— Дык гэта ты мяне, нягоднік, у казліны рог надумаўся скручваць? — выдыхнула яна, рашуча накіроўваючыся да мужа.

Антось, як пабіты, шыгануў у дзверы. Змітрок і Ягор, пераглянуўшыся, дружна зарагаталі яму ўслед. І раптам асекліся... Па дарозе ў напрамку хаты-чытальні шпарка шыбавалі іхнія жонкі. Сустрэча з імі нічога добрага не абяцала, і мужчыны паспешліва рэціраваліся за вугал чытальні.

Я застаўся адзін. Пазбіраў раскіданыя па стала карты і паціху рушыў дамоў. Чаго добрага і мая кабета пярэцца. А ад яе тады не чакай ласкі. Ды і есці штосьці захацелася.

Уладзімір ТРЫБУНАЛАУ

Спявае Ольга Шутова, медсястра, удзельніца мастацкай самадзейнасці Брэсцкага раёна.
Фота А. Вялікасельца.

КАЛИНА ВО РЖИ

Слова Владимира ФЕДОРОВА

Музыка Александра БИЛАША

Moderato cantabile

1. Сто -
ит, при-го-рю-несь, ка-ли-на во ржи. Ка-ли-на, где юность, где цвет твой, скажи! Свистели, хлестали Шальные пески. Калина, скажи, Где твои лепестки?

Сти- ли, хлестали шаль-ные пески. Ка-ли-на, скажи, где твои ле-пест-ки?

Припев:
Спят крутые белые отроги. Не грусти, калина у дороги, не грус-ти!

2. Под я не грусти, ка-ли-на у до-ро-ги, не грус-ти!

(Песня Арины из кинофильма «Сумка, полная сердец»)

Стоит, пригорюнясь,
Калина во ржи.
Калина, где юность,
Где цвет твой, скажи!
Свистели, хлестали
Шальные пески.
Калина, скажи,
Где твои лепестки!

Припев:

Спят крутые белые отроги.
Не грусти, калина у дороги.
Не грусти..

Под белою кручей
Поют соловьи.

Что ж ты невезуча,
Калина, в любви!
Весеннею ночью
И ей не до сна,
Весеннею ночью
Калина одна.

Припев.

Нежданный, незванный
Ударил мороз,
И сердце калины
Сжималось до слез.
Мороз не остудит
В том сердце тепла.
А сердце вам, люди,
Она отдала.
Припев.

На першай старонцы вокладкі — студэнтка Гродзенскага педагагічнага інстытута Валяціна Яфімава.

Каляровае фота Т. Аняінай.

На чацвёртай старонцы вокладкі — моды. (Подпісы да іх глядзіце ў дадатку).

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕ-
ВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР,
В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

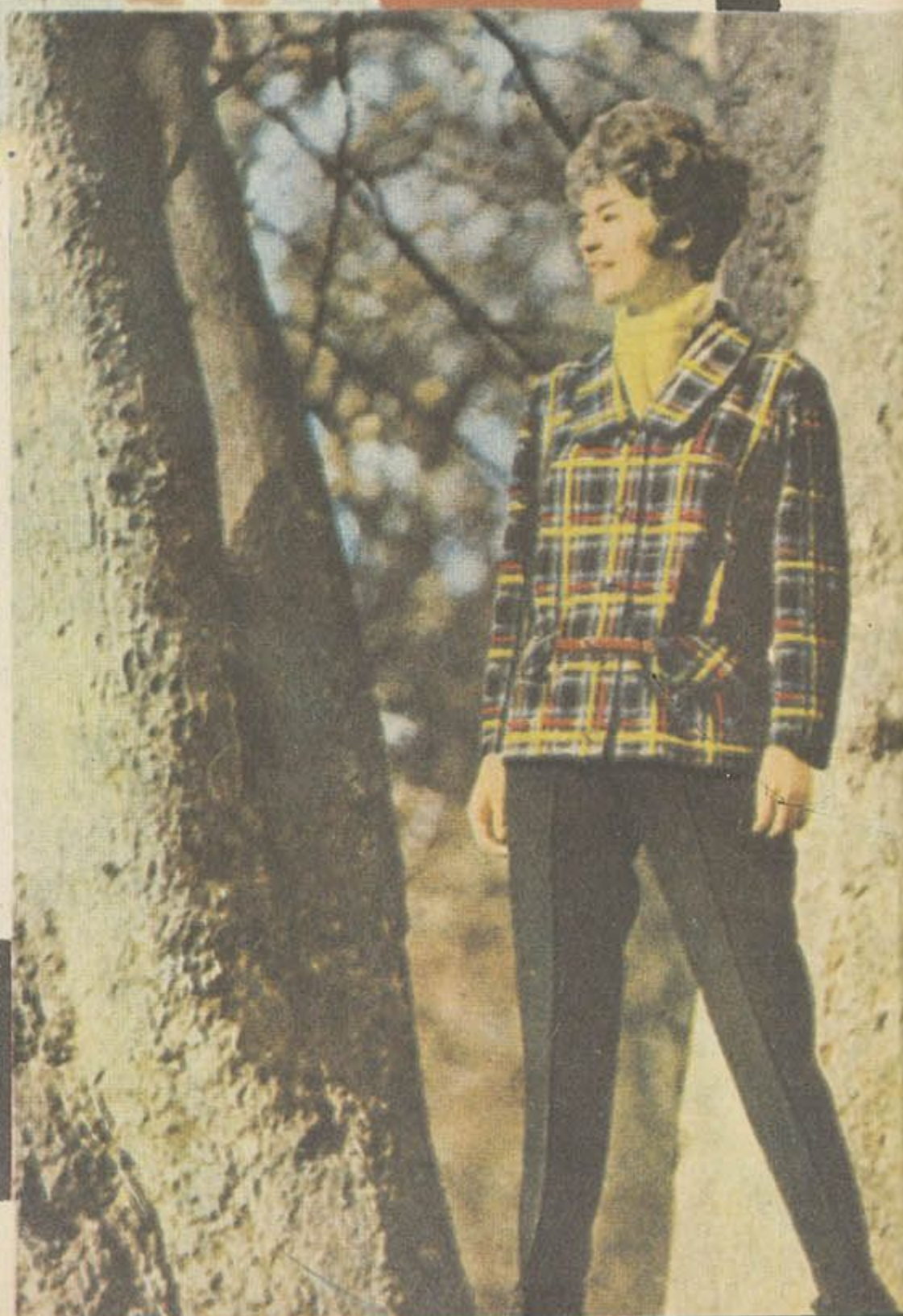
АТ 13733. Журнал «Работница и крестьянка»
на белорусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падп. да друку 31/VIII-65 г. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4.
Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.
Тэлефоны: адказн. рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара,
аддзела прамысловасці — 6-38-14, аддзелаў сельскай гаспадаркі
і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда». Мінск. Цана 18 кап.
Дадатак — выкрайка. Тыраж 180790 экз. Зак. 494.

Дзяржаўная
бібліятэка
БССР

74995

Moq6c